

๒.๑๑. เรื่องการได้รับพุทธพยากรณ์

พระมหาโพธิสัตว์ทั้งหลายหลังจากได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรกแล้ว เป็นผู้ที่ยังต่อสัมมาสัมโพธิญาณ ยังต้องบำเพ็ญบารมีต่อไปอีกตามกำหนดระยะเวลาของพระมหาโพธิสัตว์แต่ละประเภท หากยังไม่ครบกำหนดเวลาที่ไม่อาจจะตรัสรู้ได้ และในระหว่างการทำเพ็ญบารมีนี้ จะได้รับพยากรณ์จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ต่อ ๆ ไป หรือจากพระปัจเจกพุทธเจ้า เพื่อเพิ่มพูนกำลังใจให้อุตสาหะยิ่ง ๆ ขึ้นไป และเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นได้ประารถเป็นเช่นนั้นด้วย ดังจะขอยกตัวอย่างการได้รับพยากรณ์ของพระมหาโพธิสัตว์ของเราดังเรื่องย่อต่อไปนี้

๑. พระที่บังกรพุทธเจ้า

นับจากภัทรกัณฑ์ถอยไป ๔ อสงไขยแสนมหากัป มีพระพุทธเจ้าผู้เป็นนายกชั้นพิเศษ ๔ พระองค์ คือ พระตันหังกรสัมพุทธเจ้า ๑ พระเมธังกรสัมพุทธเจ้า ๑ พระสรณังกรสัมพุทธเจ้า ๑ และพระที่บังกรสัมพุทธเจ้า ๑ ท่านเหล่านั้นเสด็จอุบัติในกัปเดียวกัน กัณฑ์นี้เรียกว่า **สารมณฑกัป**

เมื่อศาสนาพระสรณังกรพุทธเจ้าอันตรธานไป ในสารมณฑกัปเดียวกันนี้ ก็มี **พระที่บังกรพุทธเจ้า** มาอุบัติเป็นองค์ที่ ๔ และเป็นองค์สุดท้ายของกัณฑ์นี้ซึ่งทรงพยากรณ์พระมหาโพธิสัตว์เป็นพระองค์แรก

๑. ธรรมภิสมัย¹ ในพุทธกาลของพระที่บังกรพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ

¹ ธรรมภิสมัย หมายถึง การบรรลุมรรคผล

พระนามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประจำกัป

อสุญญกัป	พระนามพระสัมมาสัมพุทธเจ้า	กัปที่	สุญญกัปว่างจากพระพุทธเจ้า
สารมัตถกัป ๔	๑. พระตัมหังกรพุทธเจ้า	ยังไม่ได้พยากรณ์	
	๒. พระเมธังกรพุทธเจ้า		
	๓. พระสรณังกรพุทธเจ้า		
	๔. พระทีปังกรพุทธเจ้า	เริ่มพุทธพยากรณ์	
สารกัป ๑	๕. พระโกณฑัญญะพุทธเจ้า		
สารมัตถกัป ๔	๖. พระมิ่งคัลพุทธเจ้า		
	๗. พระสุมนพุทธเจ้า		
	๘. พระเรวตพุทธเจ้า		
	๙. พระโสภิตะพุทธเจ้า		
วรกัป ๓	๑๐. พระอนิมทัสสีพุทธเจ้า		
	๑๑. พระปฐมพุทธเจ้า		
	๑๒. พระนารทพุทธเจ้า		
สารกัป ๑	๑๓. พระปฐมุตตรพุทธเจ้า	กัปที่ 100,000	
มัตถกัป ๒	๑๔. พระสุเมธพุทธเจ้า	กัปที่ 30,000	
	๑๕. พระสุชาตพุทธเจ้า	นับจากกัป ปัจจุบันนี้	
วรกัป ๓	๑๖. พระปิยทัสสีพุทธเจ้า	กัปที่ 1,800	
	๑๗. พระอัทธทัสสีพุทธเจ้า	นับจากกัป ปัจจุบันนี้	
	๑๘. พระธัมมทัสสีพุทธเจ้า	ปัจจุบันนี้	
สารกัป ๑	๑๙. พระสิทธัตถพุทธเจ้า	กัปที่ ๙๔	
มัตถกัป ๒	๒๐. พระติสสพุทธเจ้า	กัปที่ ๙๒	
	๒๑. พระมุสสพุทธเจ้า (ปุสสพุทธเจ้า)	นับจากกัป ปัจจุบันนี้	
สารกัป ๑	๒๒. พระวิปัสสีพุทธเจ้า	กัปที่ ๙๑	
มัตถกัป ๒	๒๓. พระสิขีพุทธเจ้า	กัปที่ ๓๑	
	๒๔. พระเวสสภูพุทธเจ้า	นับจากกัป ปัจจุบันนี้	
ภัททกัป ๕	๒๕. พระกุกุสันธรพุทธเจ้า	กัปที่ ๑	
	๒๖. พระโกนาคมนพุทธเจ้า		
	๒๗. พระกัสสปพุทธเจ้า		

	๒๘. พระโคตมพุทธเจ้า (องค์ปัจจุบัน)	(ก็ปัจจุบัน)	
	๒๙ พระเมตไตรยพุทธเจ้า (อนาคต)		

๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระที่บังกรพุทธเจ้าทรงมีพระวรกายสูง ๘๐ ศอก เมื่อพระชนมายุได้ ๑๐๐,๐๐๐ ปี จึงปรินิพพานที่นันทาราม หลังจากนั้นพุทธศาสนาของพระองค์ก็ดำรงอยู่ต่อมานานถึง ๑๐๐,๐๐๐ ปี จึงอันตรธานหายไป

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยพระที่บังกรพุทธเจ้าได้เสวยพระชาติเป็น **บุตรของพราหมณ์มหาศาล** มีนามว่า **สุเมธ** ได้สร้างบุญกุศลแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยขอแบ่งที่มาสว่นหนึ่ง ชาวบ้านก็แบ่งให้ที่ส่วนหนึ่ง สุเมธدابสมิความปีติยินดีเป็นอย่างมาก จึงนำดินขนทราย มาทำทางดำเนินให้ราบเรียบ แต่ตรงส่วนที่สุเมธدابสว่นนั้นเป็นหลุมเป็นบ่อมีน้ำขัง ทำทางเกือบเสร็จแล้ว เหลือพื้นที่เพียง ๑ ช่วงตัวที่ยังมีน้ำขังอยู่ และพระพุทธรองค์ก็กำลังเสด็จมา ซึ่งจะขนดินทรายมาถมก็ไม่ทันการณ์ จึง**เอาจำตัวนอนคว่ำปิดช่วงที่น้ำขัง** นั้น ก็มีจิตจินตนาการด้วยความปีติยินดีไปว่า **“เราได้ทำมหากุศลนี้แก่พระพุทธรองค์ และเหล่าพระสาวก เพื่อประสงค์ให้ตรัสรู้เป็นดังพระพุทธรองค์ในภายหน้า”**

๒. พระโกณฑัญญะพุทธเจ้า

หลังจากศาสนาของพระที่บังกรอันตรธานไป เป็นช่วงเวลาที่ไม่มีพระพุทธรเจ้ามาอุบัติถึงอสงไขยหนึ่ง เรียกว่า เสดะอสงไขย ล่วงมาถึงสารกัปหนึ่ง จึงมีพระพุทธรเจ้ามาอุบัติ ๑ พระองค์ ทรงพระนามว่า **พระโกณฑัญญะพุทธเจ้า**

๑. ธรรมามิสสมัยในพุทธกาลของพระโกณฑัญญะพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ

๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระโกณฑัญญะพุทธเจ้าทรงมีพระวรกายสูง ๘๘ ศอก ปรินิพพานเมื่อพระชนมายุได้ ๑๐๐,๐๐๐ ปี ที่พระวิหารจันทาราม หลังจากนั้นพุทธศาสนาของพระองค์ก็ดำรงอยู่ต่อมานานถึง ๑๐๐,๐๐๐ ปี จึงอันตรธานไป

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระโกณฑัญญะพุทธเจ้าได้สวดยพระชาติเป็น **พระเจ้าจักรพรรดิ** พระนามว่า **วิชิตาวี** ประทับอยู่ ณ กรุงจันทวดี ทรงถวายมหาทานแด่พระภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรูปเป็นประธาน นิมนต์ให้ประทับอยู่ในพระนครตลอดไตรมาส ทรงถวาย **อสทิสทาน** แก่ภิกษุสงฆ์ หลังจากได้รับพุทธพยากรณ์ ทรงสละราชสมบัติ ออกผนวชในสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงได้อภิญญา ๕ สมบัติ ๘ เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งพระไตรปิฎก

๓. พระมังคละพุทธเจ้า

หลังจากศาสนาของพระโกณฑัญญะพุทธเจ้าอันตรธานไป เป็นช่วงเวลาที่ไม่มีพระพุทธรูปมาอุบัติถึงอสงไขยหนึ่ง เรียกว่า ภาสอสงไขย ล่วงมาถึงสารมณฑกัปหนึ่งจึงมีพระพุทธรูปมาอุบัติ ๔ พระองค์ พระพุทธรูปองค์แรกในสารมณฑกัปนี้ทรงพระนามว่า **พระมังคละพุทธเจ้า**

๑. ธรรมภิสัมย์ในพุทธกาลของพระมังคละพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ

๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระมังคละพุทธเจ้าทรงมีพระวรกายสูง ๘๘ ศอก **มีพระรัศมีแผ่ไปทั่วหมื่นโลกธาตุ** พระรัศมีนี้รุ่งเรืองกว่าพระพุทธรูปองค์ใด ๆ เมื่อพระชนมายุได้ ๕๐,๐๐๐ ปี จึงปรินิพพานที่พระวิหารอุตตาราม

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระมังคละพุทธเจ้าได้สวดยพระชาติเป็น **พราหมณ์** นามว่า **สุรจิ** ในหมู่บ้านสุรจิพราหมณ์ **ถวายทานชื่อ ควบปานะ** เป็นเวลา ๗ วัน ในวันสุดท้ายสุรจิพราหมณ์ให้ล้างบาตรภิกษุทุกรูป บรรจุด้วยเนยใส เนยข้น น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นต้น ถวายพร้อมด้วยไตรจีวร ซึ่งเป็นของมีค่านับแสน

๔. พระสุমনะพุทธเจ้า

หลังจากศาสนาของพระมังคละพุทธเจ้าล่วงไป จึงได้ถึงสมัยของพระพุทธรูปทรงพระนามว่า **พระสุমনะพุทธเจ้า** บังเกิดขึ้นในอันตรกัปถัดมาในสารมณฑกัปเดียวกัน

๑. ธรรมภิสัมย์ในพุทธกาลของพระสุমনะพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ

๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระสุมนะพุทธเจ้าทรงมีพระวรกายสูง ๕๐ ศอก เมื่อพระชนมายุได้ ๕๐,๐๐๐ ปี จึงปรินิพพานที่พระวิหารอังคาราม

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระสุมนะพุทธเจ้าได้ไสวयพระชาติเป็น **นาคราช** นามว่า **อดุ** บุษยาพระผู้มีพระภาคสุมนะซึ่งมีภิกษุทั้งหลายเป็นบริวาร ด้วยดนตรีทิพย์ **ถวามมหาทาน ถวายคัมภีร์ปลະคူ** แล้วตั้งอยู่ในสรวง ได้ฟังพุทธพยากรณ์แล้ว เกิดความเลื่อมใส อธิษฐานขั้วตริยงขึ้นไป เพื่อบำเพ็ญบารมีให้บริบูรณ์

๕. พระเวตตะพุทธเจ้า

หลังจากศาสนาของพระสุมนะพุทธเจ้าล่วงไป จึงได้ถึงสมัยของพระพุทธรเจ้าทรงพระนามว่า **พระเวตตะพุทธเจ้า** บังเกิดขึ้นในอันตรกัปถัดมาซึ่งเป็นสารมณฑกัปเดียวกัน

๑. ธรรมาภิสมัยในพุทธกาลของพระเวตตะพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ
๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระเวตตะพุทธเจ้าทรงมีพระวรกายสูง ๘๐ ศอก มีพระรัศมีแผ่ไปโยชน์หนึ่งโดยรอบ เมื่อพระชนมายุได้ ๖๐,๐๐๐ ปี จึงปรินิพพานที่พระราชอุทยานมหานาควัน

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระเวตตะพุทธเจ้าได้ไสวयพระชาติเป็น **พราหมณ์** นามว่า **อดิเทวะ** ทำการ**บุษยาพระบรมศาสดาด้วยผ้าอุตตราสังคมีค่าเรือนพัน** ได้ฟังพุทธพยากรณ์แล้ว มีใจเบิกบานประกอบกุศลกรรมทั้งหลาย เพื่อบำเพ็ญพุทธการกธรรมให้บริบูรณ์ เมื่อระลึกถึงพุทธธรรมนั้นแล้ว ก็ยิ่งเพิ่มพูนความเลื่อมใส คิดจักนำพุทธธรรมที่ปรารถนาหนักหนานั้นมาให้ได้

๖. พระโสภิตะพุทธเจ้า

หลังจากศาสนาของพระเวตตะพุทธเจ้าล่วงไป จึงได้ถึงสมัยของพระพุทธรเจ้าทรงพระนามว่า **พระโสภิตะพุทธเจ้า** บังเกิดขึ้นเป็นพระพุทธรเจ้าองค์สุดท้ายในสารมณฑกัปเดียวกัน

๑. ธรรมาภิสมัยในพุทธกาลของพระโสภิตะพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ
๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระโสภิตะพุทธเจ้าทรงมีพระวรกายสูง ๕๘ คอก มีพระฉัพพรรณรังสีแผ่ไปทุกทิศตั้ง
อาทิตย์อุทัย เมื่อพระชนมายุได้ ๙๐,๐๐๐ ปี จึงดับขันธปรินิพพานที่พระราชอุทยาน
มหานาควัน

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระโสภิตะพุทธเจ้าได้ไสวयพระชาติเป็น
พราหมณ์ นามว่า **อชิตะ** พังพระธรรมเทศนาของพระโสภิตะพุทธเจ้าแล้วตั้งอยู่ในไตรสรณะ
ถวามหาทาน ตลอดไตรมาสแต่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ได้ฟังพุทธพยากรณ์แล้ว
ตั้งหน้าทำความเพียรอย่างแรงกล้าเพื่อบำเพ็ญพุทธการกกรรมให้บริบูรณ์

๗. พระอโนมทัสสีพุทธเจ้า

หลังจากศาสนาของพระโสภิตะพุทธเจ้าอันตรธานไป เป็นช่วงเวลาที่ว่างเว้นจาก
พระพุทธรูปถึงอสงไขยหนึ่ง เรียกว่า ชัยยะอสงไขย ล่วงมาถึงวรกัปหนึ่งมีพระพุทธรูปมาอุบัติ
๓ พระองค์ พระพุทธรูปองค์แรกทรงพระนามว่า **พระอโนมทัสสีพุทธเจ้า**

๑. ธรรมาภิสัมมัยในพุทธกาลของพระอโนมทัสสีพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ
๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระอโนมทัสสีพุทธเจ้าทรงมีพระวรกายสูง ๕๘ คอก มีพระรัศมีแผ่ออกไปเหมือนดวง
อาทิตย์ เมื่อพระชนมายุได้ ๑๐๐,๐๐๐ ปี จึงปรินิพพาน

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระอโนมทัสสีพุทธเจ้าได้ไสวयพระชาติ
เป็น **อริบดีแห่งพวกยักษ์** หลายแสนโกฏิ ได้**ถวามหาทานแต่พระภิกษุสงฆ์** มีพระพุทธรูป
เป็นประธาน ณ มณฑลนั้น ๗ วัน ในเวลาอนุมโหนภัตทาน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพยากรณ์
แล้ว มีความร่าเริง เกิดปีติโสมนัส อธิษฐานข้อวัตรให้ยิ่งขึ้นเพื่อบำเพ็ญบารมีธรรม ๑๐ ประการ
ให้บริบูรณ์

๘. พระปฐมะพุทธเจ้า

หลังจากศาสนาของพระอโนมทัสสีพุทธเจ้าล่วงไป จึงได้ถึงสมัยของพระปฐมะพุทธเจ้าทรงพระนามว่า **พระปฐมะพุทธเจ้า** ซึ่งอยู่ในอันตรกัปถัดมาในวรกัปเดียวกัน

๑. ธรรมภิสสมัยในพุทธกาลของพระปฐมะพุทธเจ้า บังเกิดขึ้น ๓ วาระ
๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระปฐมะพุทธเจ้าทรงมีพระวรกายสูง ๕๘ ศอก มีพระรัศมีแผ่ออกไปทุกทิศ เมื่อพระชนมายุได้ ๑๐๐,๐๐๐ ปี จึงปรินิพพาน

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระปฐมะพุทธเจ้าได้ไสวयพระชาติเป็น **ราชสีห์** ในป่าใหญ่ที่พระตถาคตประทับอยู่ เห็นพระปฐมะพุทธเจ้าประทับเข้านิโรธสมาบัติ ๗ วัน **มีจิตเลื่อมใสได้ทำประทักษิณ บันลือสีหนาท ๓ ครั้ง** เกิดปีติโสมนัส ไม่ละปีติที่มีพระพุทธรูปเป็นอารมณ์ ๗ วัน ด้วยปีติสุขนั้นแล ไม่ออกไปหาเหยื่อยอมสละชีวิตล่วงไป ๗ วัน เมื่อพระปฐมะพุทธเจ้าทรงออกจากนิโรธสมาบัติ ตรวจดูราชสีห์นั้น มีพระดำริว่า ขอราชสีห์นั้นจงมีจิตเลื่อมใสในพระสงฆ์ ครั้งนั้น พระปฐมะพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ในอนาคตกาล ราชสีห์นี้จักเป็นพระปฐมะพุทธเจ้า พังพุทธพยากรณ์แล้ว ได้ทำความอุทิศสาธุเพื่อบำเพ็ญบารมีให้บริบูรณ์

๙. พระนารทะพุทธเจ้า

หลังจากศาสนาของพระปฐมะพุทธเจ้าล่วงไป จึงได้ถึงสมัยของพระปฐมะพุทธเจ้าทรงพระนามว่า **พระนารทะพุทธเจ้า** เป็นพระปฐมะพุทธเจ้าองค์สุดท้ายในวรกัปเดียวกัน

๑. พระนารทะพุทธเจ้า ทรงแสดงธรรมภิสสมัยให้บังเกิดขึ้น ๓ วาระ
๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระนารทะพุทธเจ้าทรงมีพระวรกายสูง ๘๘ ศอก มีพระรัศมีวาหนึ่ง เมื่อพระชนมายุได้ ๕๐,๐๐๐ ปี จึงปรินิพพาน พระศาสดาดำรงมาได้อีก ๕๐,๐๐๐ ปีก็อันตรธาน

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระนารทะพุทธเจ้าได้ไสวयพระชาติเป็น **ดาบสถวยทาน** แต่พระปฐมะพุทธเจ้าพร้อมทั้งบริวารอย่างนี้ ๗ วัน บุษยาพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยจันท์แดงอันหาค่ามิได้ ได้รับพุทธพยากรณ์แล้วว่าเรใจ จึงอธิษฐานขอวัตรที่ยาวดขึ้นเพื่อเพิ่มพูนบารมี ๑๐ ประการให้บริบูรณ์

๑๐. พระปฐมุตระพุทเจ้า

หลังจากศาสนาของพระนารทะพุทเจ้าอันตรธานไปแล้ว เป็นช่วงเวลาว่างจากพระพุทเจ้าถึงสองเ้าหนึ่ง เรียกว่า รุจิองไสย กาลเวลาล่วงมาถึงมณฑกัปหนึ่ง จึงมีพระพุทเจ้ามาอุปติ ๑ พระองค้ ทรงพระนามว่า **พระปฐมุตระพุทเจ้า**

๑. ธรรมากิส้มัยในพุททกาลของพระปฐมุตระพุทเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ
๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระปฐมุตระพุทเจ้าทรงมีพระวรกายสูง ๕๘ คอก มีพระรัศมีแผ่ไป ๑๒ โยชน์ โดยรอบ เมื่อพระชนมายุได้ ๑๐๐,๐๐๐ ปี จึงปรินิพพานที่พระวิหารนันทาราม พระศาสนาที่ดำรงมาได้อีก ๗๐,๐๐๐ ปี ก็อันตรธาน

๓. พระสัมมาสัมพุทเจ้าของเราในสมัยของพระปฐมุตระพุทเจ้าได้เสวยพระชาติเป็น **มหารรุฐิ** คือ ผู้ครองรัฐใหญ่นามว่า **ชฎิล** มีทรัพย์มากมายหลายโกฏิ ได้**ถวายทาน**อย่างดีพร้อมทั้งจีวรแต่พระภิกษุสงฆ์ อันมีพระสัมมาสัมพุทเจ้าเป็นประธาน ได้รับพุทพยากรณ์แล้ว เกิดปีติโสมนัสเป็นยิ่งนัก ได้ทำความเพียรอธิษฐานข้อวัตรให้ยิ่งขึ้น เพื่อบำเพ็ญพุท-การกธรรมให้บริบูรณ์

๑๑. พระสุเมธพุทเจ้า

หลังจากศาสนาของพระปฐมุตระพุทเจ้าล่วงไปได้ ๓๐,๐๐๐ กัป ล่วงถึงมณฑกัปหนึ่ง มีพระพุทเจ้ามาอุปติ ๒ องค้ พระพุทเจ้าองค้แรกทรงพระนามว่า **พระสุเมธพุทเจ้า**

๑. ธรรมากิส้มัยในพุททกาลของพระสุเมธพุทเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ
๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระสุเมธพุทเจ้าทรงมีพระวรกายสูง ๘๘ คอก มีพระรัศมีแผ่ไปได้โยชน์หนึ่ง โดยรอบ เมื่อพระชนมายุได้ ๕๐,๐๐๐ ปี จึงปรินิพพาน

๓. พระสัมมาสัมพุทเจ้าของเราในสมัยของพระสุเมธพุทเจ้าได้เสวยพระชาติเป็น **มาณพ** นามว่า **อุตตระ** เป็นยอดของคนทั้งปวง สละทรัพย์ ๘๐ โกฏิที่ฝังเก็บไว้ **ถวายมทาน**

แต่พระภิกษุสงฆ์ มีพระสุเมธพุทธเจ้าเป็นประธาน ฟังธรรมของพระพุทธองค์ในครั้งนั้น ก็ตั้งอยู่ในสภาวะแล้วออกบวช ได้ลำดับพุทธพยากรณ์แล้ว ศึกษาไตรสิกขาเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ให้บริบูรณ์ ไม่นานนักได้อภิญญา ๕ สมบัติ ๘ ทรงพระไตรปิฎก ยังศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ดังาม

๑๒. พระสุชาตพุทธเจ้า

ภายหลังต่อมาจากสมัยของพระสุเมธพุทธเจ้า ในมณฑลกับนั้นนั้นแล เมื่อสัตว์ทั้งหลายมีอายุที่นับไม่ได้มาโดยลำดับ และลดลงตามลำดับจนมีอายุ ๔๐,๐๐๐ ปี พระศาสดาพระนามว่า **สุชาต** ก็อุบัติในโลก

๑. ธรรมภคิสมัยในพุทธกาลของพระสุชาตพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ

๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นมีพระสรีระสูง ๕๐ ศอก พระชนมายุ ๔๐,๐๐๐ ปี พระองค์ดับขันธปรินิพพาน ณ พระวิหาร ลิลาราม กรุงจันทวดี

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระสุชาตพุทธเจ้าได้ไสวयพระชาติเป็น **พระเจ้าจักรพรรดิ ถวายมหาทาน** เป็นประจำแต่พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ได้รับพุทธพยากรณ์แล้ว ปลื้มพระทัยแสนโสมนัส ทรงศึกษาพระพุทธพจน์ บำเพ็ญบารมี ๑๐ ให้บริบูรณ์ เจริญพรหมวิหารภาวนา ไม่นานนักก็ได้อภิญญา ๕ สมบัติ ๘ ทรงพระไตรปิฎกยังพระศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ดังาม

๑๓. พระปิยทัสสีพุทธเจ้า

ต่อมาจากสมัยของพระสุชาตพุทธเจ้า ในกัปหนึ่งในที่สุดแห่ง ๑,๘๐๐ กัป แต่กัปกัปนี้ พระพุทธเจ้าบังเกิด ๓ พระองค์ คือ พระปิยทัสสี พระอัทธทัสสี พระธัมมทัสสี พระผู้มี **พระภาคเจ้าปิยทัสสี** ได้ทรงเสด็จอุบัติขึ้น

๑. ธรรมภคิสมัยในพุทธกาลของพระปิยทัสสีพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ

๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

ทรงมีพระสรีระสูง ๘๐ ศอก พระชนมายุ ๕๐,๐๐๐ ปี

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระปิยทัสสีพุทธเจ้าได้เสวยพระชาติเป็น **พราหมณ์** ชื่อว่า **กัสสปะ** ได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระปิยทัสสีพุทธเจ้าแล้ว เลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคเจ้า **ปริจาคทรัพย์แสนโกฏิ** สร้างสังฆารามอันน่ารื่นรมย์ถวายเป็นแล้วดำรงตนอยู่ไตรสรณะและศีล ได้รับพุทธพยากรณ์แล้ว สุดแสนจะยินดี ตั้งหน้าอุทิศสาหะบำเพ็ญพุทธ-การกกรรมให้บริบูรณ์ บำเพ็ญกุศลกรรมตลอดชีวิต

๑๔. พระอตถทัสสีพุทธเจ้า

เมื่อพระปิยทัสสีสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระศาสนาของพระองค์ก็อันตรธานแล้วเสื่อมไป เมื่อมนุษย์ทั้งหลายมีอายุนับประมาณมิได้เจริญแล้วก็เสื่อมลงโดยลำดับ จนมีอายุแสนปี พระพุทธเจ้าพระนามว่า **อตถทัสสี** ก็อุบัติขึ้นในโลก

- ๑. ธรรมาภิสัมัยในพุทธกาลของพระอตถทัสสีพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ
- ๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

ทรงมีพระสรีระสูง ๘๐ ศอก พระรัศมีแห่งพระสรีระแผ่ไปโดยรอบ ประมาณหนึ่งโยชน์ทุกเวลา พระชนมายุแสนปี ก็ทรงเสด็จดับขันธปรินิพพาน

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระอตถทัสสีพุทธเจ้าได้เสวยพระชาติเป็น **พราหมณ์มหาศาล** มีนามว่า **สุสีมะ** ได้สดับพระธรรมกถาของพระอตถทัสสีพุทธเจ้าแล้ว เกิดความเลื่อมใส ไปยังโลกสวรรค์นำเอาทิพยบุปผามีดอกมณฑารพ ดอกปทุม และดอก ปาริฉัตตกะมาจากเทวโลก เมื่อจะแสดงอานุภาพของตนจึงปรากฏตัว ยังฝนดอกไม้ให้ตกลงในทิศทั้ง ๔ ประดุจดั่งมหาเมฆตกใน ๔ ทวีป แล้วสร้างสิ่งที่สำเร็จด้วยดอกไม้ มีที่บูชาเสาระเนียด ข่ายทอง และมณฑปดอกไม้โดยรอบ **บูชาพระศพด้วยฉัตรดอกมณฑารพ** ดาบส ได้รับพุทธพยากรณ์แล้ว ก็มีจิตผ่องแผ้ว ตั้งใจมั่นเพื่อบำเพ็ญพุทธการกกรรมให้บริบูรณ์

๑๕. พระธัมมทัสสีพุทธเจ้า

เมื่อพระอัทธทัสสีสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว อันตรกัปก็ล่วงไปแล้ว เมื่อสัตว์ทั้งหลายที่มีอายุนับไม่ได้ลดลงโดยลำดับจนมีอายุได้แสนปี พระศาสดาพระนามว่า **ธัมมทัสสี** อุบัติขึ้นในโลก

๑. ธรรมาสัมมัยในพุทธกาลของพระธัมมทัสสีพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ

๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระสรีระสูง ๘๐ ศอก พระชนมายุแสนปี ทรงดับขันธปรินิพพาน ณ พระวิหารเกสา-
ราม กรุงสาเกต

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระธัมมทัสสีพุทธเจ้าได้เสวยพระชาติเป็น **ท้าวสักกเทวราช** แวดล้อมด้วยทวยเทพในเทวโลกทั้งสอง เสด็จมา**บูชาพระธัมมทัสสีพุทธเจ้าด้วยทิพยคันธมาลาและทิพยดุริยางค์** ทรงสดับพุทธพยากรณ์แล้ว เกิดความบันเทิงใจ เสด็จขึ้นสู่เทวโลก จำเดิมแต่นั้นได้เสด็จมาบูชา ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า และทรงสดับธรรมเทศนาเป็นหลายคราว

๑๖. พระสิทธัตถพุทธเจ้า

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าธัมมทัสสีปรินิพพานแล้ว ศาสนาของพระองค์ก็อันตรธานไปแล้ว เมื่อกัปนั้นล่วงไปแล้ว ๑,๗๐๖ กัป ในกัปหนึ่ง สุตท้าย ๕๔ กัปนับแต่กัปนี้ ก็ปรากฏมีพระศาสดาพระองค์หนึ่งพระนามว่า **สิทธัตถะ**

๑. ธรรมาสัมมัยในพุทธกาลของพระสิทธัตถะพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ

๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระสรีระสูง ๖๐ ศอก พระชนมายุ ๑๐๐,๐๐๐ ปี เสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ
อินมราชอุทยาน กรุงกัญจนเวฬุ

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระสิทธัตถะพุทธเจ้าได้เสวยพระชาติเป็น

พราหมณ์ นามว่า **มังคละ** ในสุรเสนนคร จบไตรเภท และ เวทาศาสตร์¹ สดับพระธรรมกถาของพระสิทธัตถะพุทธเจ้าแล้ว ลำแดงฤทธิไภยยังมหาชมพูฤกษ์ (ต้นหว่าใหญ่ประจำชมพูทวีป) **ถวายนผลจากต้นหว่า**นั้นมา นิมนต์ให้พระบรมศาสดาประทับในสุรเสน พังมหาพุทธพยากรณ์แล้วสุดแสนดีใจ ทำความเพียรให้มั่นคงเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้บริบูรณ์

๑๗. พระติสสะพุทธเจ้า

ภายหลังจากสมัยของพระผู้มีพระภาคเจ้าสิทธัตถะพระองค์นั้น ก็ว่างพระพุทธรูปไปกับหนึ่ง ที่สุดเก้ายี่สิบสองกัปนับแต่กัปนี้ ก็บังเกิดพระพุทธรูป ๒ พระองค์ในกัปหนึ่ง คือพระติสสะและพระปุลสสะ

ในบรรดาพระพุทธรูปทั้ง ๒ พระองค์นั้น พระมหาบุรุษพระนามว่า **ติสสะ**

๑. ธรรมามีสมัยในพุทธกาลของพระติสสะพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ

๒. ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระสรีระสูง ๖๐ ศอก พระชนมายุแสนปี ทรงเสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ พระวิหารสุนันทาราม กรุงสุนันทวดี

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระติสสะพุทธเจ้าได้เสวยพระชาติเป็น **พระราชา** พระนามว่า **สุชาตะ** ทราบข่าวว่าพระพุทธรูปบังเกิดขึ้นแล้ว เกิดปีติซาบซ่านไปทั่วทั้งร่าง ดำริว่า เราจักบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยดอกไม้ทิพย์ จึงไปยังเทวโลก เข้าไปสู่สวนจิตรลดาบรรจจุพอบแก้วประมาณคาวุตหนึ่งให้เต็มด้วยดอกไม้ทิพย์มีดอกปทุม ดอกปริมัตตกะ

¹ **ไตรเภท** พระเวท ๓ อย่าง ซึ่งเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์สูงสุดของศาสนาพราหมณ์ ได้แก่

๑. ฤคเวท ประมวลบทสวดสรรเสริญเทพเจ้า

๒. ยજุรเวท ประกอบด้วยบทสวดอันวอนในพิธีบูชาขัณฑ์ต่าง ๆ

๓. สามเวท ประมวลบทเพลงขับสำหรับสวดหรือร้องเป็นทำนองในพิธีบูชาขัณฑ์

ต่อมาเพิ่ม อถรรพเวท หรือ อถรรพณเวท อันว่าด้วยคาถาอาคมทรงไสยศาสตร์เข้ามาอีกเป็น ๔

เวทาศาสตร์ เป็นคัมภีร์ประเภทสุเมฤติ (ที่จำมา) ชุดหนึ่ง ของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู แปลว่า ศาสตร์ที่ว่าด้วยของค์แห่งพระเวท คือ เป็นหนังสือคู่มือในการอ่าน ท่อง จำ การสาธยาย การเรียนพระเวท และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ให้ถูกต้อง ตามที่พระเวทบอกไว้

และดอกมณฑารพ แล้วถือเหาะมา**บูชาพระพุทธเจ้า** กั้นดอกมณฑารพซึ่งมีก้านเป็นมณี มีเกสรเป็นทอง มีใบเป็นแก้วทับทิม ต่างจัดไว้เบื้องพระเศียรของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ยืนอยู่ท่ามกลางบริษัท ๔ ได้รับพุทธพยากรณ์แล้วเลื่อมใสเป็นที่ยิ่ง ได้พากเพียรบำเพ็ญพุทธการกกรรมให้ถึงที่สุด

๑๘. พระปุสฺสพุทธเจ้า

หลังจากศาสนาของพระติสฺสพุทธเจ้าเจ้าล่วงไป จึงได้ถึงสมัยของพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า **ปุสฺสพุทธเจ้า**

๑. ธรรมาภิสัมมัยในพุทธกาลของพระปุสฺสพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ

๒. พระปุสฺสพุทธเจ้า ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระองค์มีพระองค์สูง ๕๘ ศอก ทรงมีอายุ ๕๐,๐๐๐ ปี ทรงเสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ เสนาราม

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระปุสฺสพุทธเจ้าได้เสวยพระชาติเป็น **พระราชา** พระนามว่า **วิชิตาวี** ในอรินทนคร เมื่อได้สดับพระธรรมของพระปุสฺสพุทธเจ้า พระองค์นั้นแล้ว ทรงเลื่อมใสในพระศาสนา **ถวายนมหาทาน** แต่พระพุทธองค์ สละราชสมบัติแล้วทรงผนวชในสำนักพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ทรงพระไตรปิฎก เป็นธรรมกถึกกล่าวธรรมกถาแก่มหาชน บำเพ็ญศีลบารมี ได้สดับพุทธพยากรณ์เกิดอุตสาหะเพิ่มพูน เป็นผู้มีความเพียรมั่นคง ทรงได้อภิญญา ๕ สมบัติ ๘ ดงงามด้วยศีลและปัญญาในพระพุทธศาสนา

๑๙. พระวิปัสสีพุทธเจ้า

ภายหลังต่อมาจากสมัยของพระปุสฺสพุทธเจ้า ก็ป็นพร้อมทั้งอันตรกัปล่วงไป ใน ๕๑ กัปนับแต่กัปนี้ไป พระศาสดาพระนามว่า **วิปัสสี** ทรงอุบัติขึ้นในโลก.

๑. ธรรมาภิสัมมัยในพุทธกาลของพระวิปัสสีพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ

๒. พระวิปัสสีพุทธเจ้า ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระสรีระสูง ๘๐ ศอก พระรัศมีแห่งพระสรีระแผ่ไป ๗ โยชน์ทุกเวลา พระชนมายุ ๘๐,๐๐๐ ปี

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระวิปัสสีพุทธเจ้าได้เสวยพระชาติเป็น **พญานาค** นามว่า **อดุละ มีถวายเป็นสมบัติเป็นมหาทาน** อันควรแก่ศรัทธาตลอด ๗ วัน แล้ว ได้ถวายตั้งทองคำประดับด้วยรัตนหัตถ์ปวง รุ่งเรืองด้วยประกายโชติช่วงแห่งแสงแก้วมณี แต่ พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้รับพุทธพยากรณ์แล้ว บำเพ็ญเพียรยิ่งขึ้นเพื่อให้บารมี ๑๐ บริบูรณ์

๒๐. พระสิขีพุทธเจ้า

หลังจากศาสนาของพระวิปัสสีพุทธเจ้าล่วงไป ๕๙ กัป ล่วงมาถึงมณฑกัปหนึ่ง มี พระพุทธเจ้ามาอุบัติ ๒ พระองค์ พระพุทธเจ้าองค์แรกทรงพระนามว่า **พระสิขีพุทธเจ้า**

๑. ธรรมามีสมัยในพุทธกาลของพระสิขีพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ

๒. พระสิขีพุทธเจ้าทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระสิขีพุทธเจ้าทรงมีพระวรกายสูง ๗๐ ศอก พระรัศมีแผ่ไปไกล ๓ โยชน์ เมื่อ พระชนมายุได้ ๗๐,๐๐๐ ปี จึงปรินิพพานที่พระวิหารอัสสARAM สีสวตีนคร

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระสิขีพุทธเจ้าได้เสวยพระชาติเป็น **พระราชา** ทรงพระนามว่า **อรินทมะ ทรงถวายเป็นมหาทาน** อันสมควรแก่อิสริยราชสกุล สมบัติ และศรัทธาตลอด ๗ วัน รับสั่งให้เปิดคลังภูเขา ถวายผ้ามีค่ามากแต่พระภิกษุสงฆ์ มีพระสิขี-พุทธเจ้าเป็นประธาน ทั้งได้ทรงถวายช้างตระกูลเอราวัณอันประเสริฐของพระองค์ ซึ่งสมบุรณ์ ด้วยกำลัง รูป และลักษณะ ประดับด้วยขายทองและมัลลย์ คู่งามพลอกทองใหม่งาม ใบหู ใหญ่และอ่อน ศีรษะงามได้รูปทรง และทรงถวายกับปิยภักดิ์มีน้ำหนักระมาณเท่าช้างนั้นดูจ กัน เมื่อท้าวเธอทรงสดับพุทธพยากรณ์แล้ว ทรงอิมเอบพระหฤทัยเป็นล้นพ้น ทรงอธิษฐานขอ วัตรไหย่งยวดขึ้น เพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ให้บริบูรณ์

๒๑. พระเวสสภูพุทธเจ้า

หลังจากศาสนาของพระสิขีพุทธเจ้าล่วงไป จึงได้ถึงสมัยของพระพุทธเจ้าทรงพระนาม ว่า **พระเวสสภูพุทธเจ้า** อุบัติขึ้นในมณฑกัปเดียวกันนั้น

๑. ธรรมามีสมัยในพุทธกาลของพระเวสสภูพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ

๒. พระเวสสภูพุทธเจ้า ทรงประชุมสาวกสันนิบาต ๓ ครั้ง

พระเวสสุทฺถเจ้าทรงมีพระวรกายสูง ๖๐ ศอก พระรัศมีเหมือนดวงไฟบนเขายามราตรี เมื่อพระชนมายุได้ ๖๐,๐๐๐ ปี จึงปรินิพพาน ที่เขมมิคทายวัน กรุงอุสุมวดี

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระเวสสุทฺถเจ้าได้เสวยพระชาติเป็น **พระราชชา** ทรงพระนามว่า **สุทิสฺสนะ** แห่งสรวณดินคร เมื่อพระเวสสุทฺถเจ้าเสด็จมาถึง พระนคร ทรงต้อนรับ ทรงสดับพระธรรมกถา ของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว มีพระหฤทัยเลื่อมใส ทรงกระพุ่มพระหัตถ์ขึ้นเหนือพระเศียร **ถวายมหาทาน** พร้อมทั้งไตรจีวรแด่พระภิกษุสงฆ์ อันมีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ตรัสสั่งให้สร้างพระคันธกุฎี สำหรับเป็นที่ประทับของ พระผู้มีพระภาคเจ้า สร้างเสนาสนะล้อมพระคันธกุฎีนั้น ทรงสละพระราชทรัพย์ทั้งสิ้นไว้ในพระศาสนา ผนวชในสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นแล้วทรงสมบุรณ์ด้วยอาจารย์-คุณ พอพระทัย ในธุดงค์คุณ ๑๓ ประการ ยินดียิ่งนักในการแสวงหาพระโพธิญาณ ได้รับพุทธพยากรณ์แล้ว เกิดความอุตสาหะ มีความเพียรมั่นคง สมบุรณ์ด้วยวัตรปฏิบัติ ดงงามอยู่ในพระศาสนาของ พระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยศีล สมาธิ และปัญญา

๒๒. พระกกุสันธะพุทธเจ้า

หลังจากศาสนาของพระเวสสุทฺถเจ้าล่วงไป ๒๙ กัป จึงได้ถึงกัปปัจจุบัน เรียกว่าภัททกัป มีพระพุทธเจ้ามาอุบัติแล้ว ๕ พระองค์ พระพุทธเจ้าองค์แรกทรงพระนามว่า **พระกกุสันธะพุทธเจ้า**

๑. ธรรมาสัมมัยในพุทธกาลของพระกกุสันธะพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๓ วาระ

๒. พระกกุสันธะพุทธเจ้าทรงประชุมสาวกสันนิบาต

พระกกุสันธะพุทธเจ้าทรงมีพระวรกายสูง ๔๐ ศอก มีพระรัศมีแผ่ไปไกล ๑๐ โยชน์ เมื่อพระชนมายุได้ ๔๐,๐๐๐ ปี จึงปรินิพพาน

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระกกุสันธะพุทธเจ้าได้เสวยพระชาติเป็น **พระราชชา** ทรงพระนามว่า **เขมะ** ทรงถวายบรรพชิตบริหารมีบาตร จีวร และเภสัชทั้งหลาย มียาหยอดตา เป็นต้น แต่พระภิกษุสงฆ์มีพระกกุสันธะพุทธเจ้าเป็นประธาน **ถวายมหาทาน** โดยสมควรแก่อิสริยยศของพระองค์ พระราชาทรงสดับพระธรรมกถาแล้ว มีพระทัยเลื่อมใส ผนวชในสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงบำเพ็ญศีลาจารวัตรให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ ทรงสดับ

พุทธพยากรณ์แล้ว โสมนัสเป็นที่ยิ่ง เกิดความอุตสาหะ ตั้งพระฤทัยเด็ดเดี่ยว มีความเพียร มั่นคง บำเพ็ญพุทธการกกรรมให้บริบูรณ์

๒๓. พระโกนาคมนะพุทธเจ้า

หลังจากศาสนาของพระกุกุสันธะพุทธเจ้าล่วงไป จึงได้ถึงสมัยของพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า **พระโกนาคมนะพุทธเจ้า** อุบัติขึ้นในภัททกัปเดียวกัน

๑. พระโกนาคมนะพุทธเจ้า ทรงแสดงธรรมาภิสัมย์ให้บังเกิดขึ้น ๓ วาระ

๒. พระโกนาคมนะพุทธเจ้าทรงประชุมสาวกสันนิบาต

พระโกนาคมนะพุทธเจ้าทรงมีพระวรกายสูง ๓๐ ศอก และปริณิพพานเมื่อมีพระชนมายุได้ ๓๐,๐๐๐ ปี

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยพระโกนาคมนะพุทธเจ้าได้เสวยพระชาติเป็น **พระราชา** พระนามว่า **ปัพพตะ** ครองราชสมบัติในมิลินทร ทรงทราบข่าวการเสด็จมาของพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงพร้อมด้วยข้าราชการบริพาร เสด็จไปต้อนรับบูชา ทูลนิมนต์เพื่อทรงรับ **ถวายมหาทาน** แล้วทูลอาราธนาพระโกนาคมนะพุทธเจ้าให้ประทับจำพรรษาในเมืองมิลินท ทรงปฏิบัติบำรุงพระผู้มีพระภาคเจ้า พร้อมทั้งพระสงฆ์สาวกตลอดไตรมาส ถวายผ้ามีค่ามากเช่น ผ้าไหม ผ้ากัมพล ผ้าแพร ผ้าเปลือกไม้ ผ้าฝ้าย เป็นต้น และถวายฉลองพระบาททอง กับทั้งบริวารอย่างอื่นอีกเป็นอันมาก ทรงสดับพุทธพยากรณ์แล้ว สละราชสมบัติ ผนวแล้วทรงศึกษาพระพุทธรพจน์ ทรงบำเพ็ญบารมี ๑๐ ให้บริบูรณ์

๒๔. พระกัสสปพุทธเจ้า

สมัยต่อมาพระโกนาคมนะพุทธเจ้า มีพระสัมพุทธเจ้าผู้อุดมกว่าสัตว์เป็นพระธรรมราชา มีพระรัศมีสว่างไสวทรงพระนามว่า **“กัสสปะ”**

๑. พระกัสสปพุทธเจ้า ทรงแสดงธรรมาภิสัมย์ให้บังเกิดขึ้น ๓ วาระ

๒. พระกัสสปพุทธเจ้าทรงประชุมสาวกสันนิบาต

ทรงมีพระวรกายสูง ๒๐ ศอก มีพระรัศมีเปล่งปลั่งดังสายฟ้าในอากาศดุจพระจันทร์เต็มดวง ทรงมีพระชนมายุ ๒๐,๐๐๐ ปี ก็เสด็จปริณิพพานที่เสตัพยาราม

๓. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในสมัยของพระกัสสปพุทธเจ้าได้ไสวयพระชาติเป็น **มาณพ** ชื่อว่า **โชติपालะ** ในตำบลบ้านเวฬุคคะ เป็นสหายที่รักใคร่ชอบใจของช่างปั้นหม้อชื่อ **ขณิกะ** ผู้เป็นอุปัชฌ์จากดีเลิศของพระกัสสปะพุทธเจ้า ขณิกะได้ชวนโชติपालะไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วทูลขอให้ทรงแสดงธรรมโปรดโชติपालะ สองสหายพากันรื่นเริงบันเทิงใจอนุโมทนาพระธรรมกถาของพระบรมศาสดา ขณิกะทูลขอพระผู้มีพระภาคเจ้าประทานบรรพชาอุปสมบทให้แก่โชติपालะ เมื่อโชติपालะได้บรรพชาอุปสมบทแล้ว เป็นผู้ปรารถนาคความเพียรเรียนนวัจนวคัสตฤศาสน์ อันเป็นพระพุทธานุสสติตลอดทั้งหมด ฉลาดในข้อวัตรใหญ่่น้อย ยังพระศาสนานของพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ดังงามพระกัสสปพุทธเจ้าทรงเห็นความอัศจรรย์ของพระโชติपालะนั้น ทรงพยากรณ์ว่า ในภัทร์กัปนี้ท่านผู้นี้จักได้เป็นพระพุทธรเจ้า ได้ตรัสพุทธพยากรณ์แก่เหล่าภิกษุว่า

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงดูภิกษุผู้ประพฤติตามคำสอนของเรา ในภัทร์กัปนี้ท่านผู้นี้จักตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้า พระตถาคตจะเสด็จออกจากพระนครกบิลพัสดุ์ ทรงเริ่มตั้งความเพียร บำเพ็ญกุศกริยา พระตถาคตจักประทับนั่ง ณ ควงไม้ชบาลนิโครธ ทรงรับข้าวปายาส ณ ที่นั้น แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำเนรัญชรา พระชินเจ้าพระองค์นั้นจักเสวยข้าวปายาส ณ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา แล้วเสด็จเข้าไปยังควงไม้โพธิพฤกษ์ ตามมรรคาอันประเสริฐที่ตกแต่งไว้อย่างดี ต่อแต่นั้นพระตถาคตผู้มียศใหญ่ จักทำประทักษิณโพธิมณฑลอันยอดเยี่ยม ประทับนั่งขัดสมาธิและตรัสรู้ ณ โพธิบัลลังก์อันประเสริฐ ต้นไม้ที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ชาวโลกเรียกว่า อัสนัตถะ พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระตถาคตนี้มีพระนามว่า มายา พระบิดามีพระนามว่า สุทโธทนะ พระตถาคตนี้จักมีนามว่า โคตม พระเถระนามว่า สารีบุตรและโมคคัลลานะ จักเป็นพระอัครสาวก พระเถระนามว่า อานนท์ จักเป็นพระอุปัชฌ์จากปฏิบัติพระชินเจ้านั้น พระเถรีนามว่า เขมาและอุบลวรรณา จักเป็นอัครสาวิกา จิตตคฤหบดี และหัตถกอาฬวกะชาวเมืองอาฬวี จักเป็นอัครอุบาสก นางอุตราและนางชุชชุตตรา จักเป็นอัครอุบาสิกา

เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ได้สดับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ต่างพากันร่าเริงยินดี กระทำสาธารณทานมากมาย แล้วตั้งความปรารถนาที่จักได้มรรคผลนิพพานในพระศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นี้ในอนาคตกาล

ส่วนโชติปาละภิกษุ ได้รับคำพยากรณ์จากพระกัสสปะพุทธเจ้าแล้ว ยินดีอย่างยิ่ง
เกิดความอุตสาหะบำเพ็ญพุทธการกรรมให้บริบูรณ์ ยกย่องคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค-
เจ้าให้ดังงามเมื่อสิ้นอายุก็ไปบังเกิดในเทวโลก

พระผู้มีพระภาคเจ้าของเราทั้งหลาย ได้รับพยากรณ์ในสำนักของพระพุทธเจ้า ๒๔
พระองค์ มาตลอดถึง ๔ อสงไขยหนึ่งแสนกัป ด้วยประการฉะนี้

๒.๑๒. การสร้างบารมี ๓๐ ทศของพระโพธิสัตว์

๑.๑. ทานบารมี

มหาโควินทจริยา

อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นพราหมณ์
นามว่า**มหาโควินท์** เป็นปุโรหิตของพระราชา ๗
พระองค์ อันนรชนและเทวดาบูชา ในกาล
นั้น เครื่องบรรณาการอันใดในราชอาณาจักร
ทั้งหมดได้มีแล้วแก่เรา **เราได้ให้มหาทานร้อย
ล้านแสนโกฏิ**เปรียบด้วยสาครด้วยบรรณาการ
นั้น **เราจะเกลียดทรัพย์และข้าวเปลือกก็หาไม่ได้
และเราจะไม่มีการสั่งสมก็หาไม่ได้ แต่พระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา** ฉะนั้นเราจึงให้
ทานอย่างประเสริฐจะนี้แล.

๑.๒. ทานอุปบารมี

เวสสันดรจริยา

ในกาลเมื่อเราลงสู่พระครรภ์ของพระนางผุสดี พระมารดาที่รักด้วยเดชของเรา พระ
มารดาของเราเป็นผู้ยินดีในทานทุกเมื่อ ทรงให้ทานแก่คนยากจน คนป่วยไข้
กระลับกระส่าย คนแก่ ยาจก คนเดินทางสมณพราหมณ์คนสิ้นเนื้อประดาตัวคนไม่มีอะไร
เลย พระนางผุสดีทรงพระครรภ์ครบ ๑๐ เดือน เมื่อพระเจ้าสัณฐชัยทรงทำประทักษิณพระ
นคร พระนางก็ประสูติเรา ณ ท่ามกลางถนนของพวกคนค้าขาย นามของเราจึงไม่เนื่องข้าง
ฝ่ายพระมารดา และไม่เกิดเนื่องข้างฝ่ายพระบิดา เพราะเราเกิดที่ถนนของคนค้าขาย
นี้ ฉะนั้น เราจึงมีชื่อว่า **เวสสันดร**

ในกาลเมื่อเราเป็นทารกมีอายุ ๘ ปี แต่กำเนิดในกาลนั้น เรานั่งอยู่ในปราสาทคิด เพื่อจะให้ท่านว่า **เราฟังให้หทัย จักขุ แม้นเนื้อและเลือด เราฟังให้ท่านทั้งกาย ถ้าใครได้ยิน แล้วฟังขอกะเรา**

ในเดือนเต็มวันอุโบสถที่ ๑๕ ทุก กึ่งเดือน เราขึ้นคอมงคลดตีปีจัจยานาค เข้าไปยังศาลาเพื่อจะให้ท่าน พราหมณ์ ทั้งหลายชาวกาลิงครรัฐได้มาหาเรา ได้ขอ พระยาคชสารทรงอันประกอบด้วยมงคล หัตถ์ถิกะเรา เราได้ให้พระยาคชสารแก่ พราหมณ์ ชาวพระนครสีพีพากันโกรธเคืองมาประชุมกันแล้ว ชับไล่เราจากแคว้นแคว้นของตนว่า จงไปยังภูเขาวงกต เมื่อชาวพระนครเหล่านั้นขับไล่ จิตของเราไม่หวั่นไหวไม่หด หู่ เราได้ขอพรอย่างหนึ่งเพื่อจะยังมหาทานให้เป็นไป

ครั้งเมื่อเราให้ทานอยู่ในโรงทานนั้น เสียงดังกึกก้องอึงมี่ยอมเป็นไปว่า ชาวพระนคร สีพีที่ขับไล่พระเวสสันดรนี้เพราะให้ท่าน พระองค์จะยังให้ท่านอะไรอีกเล่า เราได้ให้ช้าง ม้า รถ ทาสี ทาส แม่โค ทรัพย์ ครั้นให้มหาทานแล้ว ก็ออกจากพระนครไปในกาลนั้น

ครั้นเราออกจากพระนครดำเนินไปตามทางอันขรุขระและราบเรียบไปยังเขาวงกต ด้วยเดชแห่งพระเวสสันดรเทวดาทิ้งหลายช่วยย่นทางให้ ด้วยความเอ็นดูพระกุมาร กุมารี่ในวันที่เราออกจากพระนครสีพีนั่นเอง

ในกาลนั้น ท้าวสักกะจอมเทวดาตรัสเรียกวิสุกรรมเทพบุตรผู้มีฤทธิ์มาก แล้วรับสั่ง ให้ไปเนรมิตบรรณศาลาอย่างสวยงามน่านรื่นรมย์ สำหรับเป็นอาศรมเราทั้ง ๔ คน

เมื่อเราอยู่ในป่าใหญ่ ชูชกพราหมณ์เดินเข้ามาหาเรา ได้ขอบุตรทั้งสองของเรา คือ พ่อซาลีและแม่กัณหาชينا เพราะได้เห็นนยาจกเข้ามาหาความร่ำเริงเกิดขึ้นแก่เรา ในกาลนั้น เราได้พาบุตรทั้งสองมาให้แก่พราหมณ์

ท้าวสักกะทรงแปลงเพศเป็นพราหมณ์เสด็จลงจากเทวโลกมาขอนางมัทรีผู้มีศีล มี จริยวัตรอันงามกะเราอีก เรามีความดำริแห่งใจอันเลื่อมใสจับพระหัตถ์พระนางมัทรียังฝ่ามือ ให้เต็มด้วยน้ำ ได้ให้พระนางมัทรีแก่พราหมณ์นั้น

เราสละพ่อชาติแม่กัณหาชนาผู้ริดา และพระนางมัทรีเทวีผู้มีจริยวัตรอันงาม ไม่ คิดถึงเลย เพราะเหตุแห่งโพธิญาณนั่นเอง เราจะเกลียดบุตรทั้งสองหาไม่ได้ จะเกลียดพระ นางมัทรีก็หาไม่ได้ แต่สัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา ฉะนั้นเราให้บุตรและภรรยาผู้เป็นที่ รัก แม่แผ่นดินเขาสุเนรราช และป่าทิมพานต์ ก็หวั่นไหวแม่แผ่นดินนี้ไม่มีจิตใจ ไม่รู้สุขและ ทุกข์ก็หวั่นไหวถึง ๗ ครั้ง เพราะกำลังแห่งทานของเรา ฉะนั้นแล.

๑.๓. ทานปรมัตถบารมี

สสปันชาติจริยา

ในกาลเมื่อเราเป็น**กระต่าย**เที่ยวอยู่ในป่า มีหญ้า ใบไม้ ผักและผลไม้เป็นอาหาร เว้น จากการเบียดเบียนผู้อื่น ในกาลนั้น ลิง สุนัขจิ้งจอก ลูกนาครและเราเป็นสหายอยู่ ร่วมกัน มาพบกันทั้งเวลาเย็นเวลาเช้าเราสั่งสอนสหายเหล่านั้นในกุศลธรรมและอกุศลธรรม

วันนี้เป็นวันอุโบสถ สหายเหล่านั้นรับคำของเราว่า สาธุแล้วได้ตระเตรียมทาน ต่างๆ ตามสติกำลังแล้วแสวงหาทักษิโณยบุคคล เรานอนคิดถึงทานอันสมควรแก่ ทักษิโณยบุคคลว่า ถ้าเราพึงได้ทักษิโณยบุคคล เราจักให้อะไรเป็นทาน งบ ถั่วเขียว ถั่ว เหลือง ข้าวสาร และเปரிய ของเราไม่มี เราเลี้ยงชีวิตด้วยหญ้า เราไม่อาจให้หญ้าได้ ถ้า ทักษิโณยบุคคลมาสักท่านหนึ่ง เพื่อขอในสำนักของเรา เราพึงให้ตนของตนทักษิโณยบุคคลจัก ไม่ไปเปล่า ท้าวสักกะทรงทราบความดำริของเราแล้ว แปลงเพศเป็นพราหมณ์เสด็จเข้ามายัง สำนักของเรา เพื่อทรงทดลองทานของเรา เราเห็นพราหมณ์นั้นแล้วก็ยินดี ได้กล่าวคำนี้ว่า ท่านมาถึงในสำนักของเรา เพราะเหตุแห่งอาหารเป็นการดีแล วันนี้เราจักให้ทานอันประเสริฐที่ ใคร ๆ ไม่เคยให้แก่ท่าน ท่านผู้ประกอบด้วยศีลคุณ การเบียดเบียนผู้อื่นไม่ควรแก่ท่าน ท่าน จงไปนำเอาไม้ต่าง ๆ มาก่อไฟขึ้น เราจักบิณฑของเรากินจนอิ่มเนื้อที่สุก พราหมณ์นั้น รับคำแล้วมีใจเร่งนำเอาไม้ต่าง ๆ มาได้ทำเชิงตะกอนใหญ่ ทำเป็นห้องอันเต็มด้วยถ่านเพลิง

ก่อไฟโพล่งขึ้น ณ ที่นั้น ทันทีเหมือนไฟนั้นเป็นกองใหญ่จะนั้น เราลัดตัวอันมีธูลีแล้วเข้าไป
นั่งอยู่ข้างหนึ่ง ในเมื่อกองไม้อันไฟติดหัวแล้วเป็นควันตลบอยู่ ในกาลนั้น เราโดดลงใน
ท่ามกลางระหว่างเปลวไฟ เราได้ให้แล้วซึ่งกายทั้งสิ้นโดยไม่เหลือ คือ ขน หน้
เนื้อ เอ็น กระดูก และชิ้นเนื้อหทัย แก่พราหมณ์ ฉะนั้นแล

๒.๑. ศีลবারมี

ศีลนาคจรียา

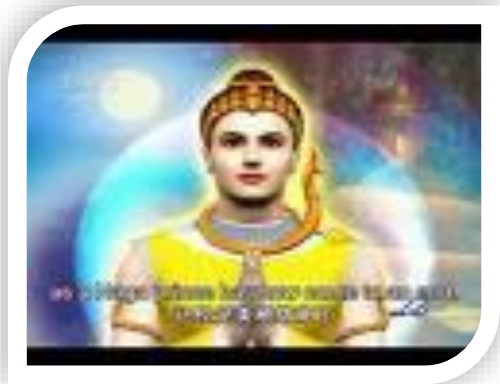
ในกาลเมื่อเราเป็น **กฤษร** เลี้ยงมารดาอยู่ในป่าหิมพานต์ ในกาลนั้น ในพื้นแผ่นดินนี้
ไม่มีอะไรที่จะเสมอด้วยศีลคุณของเรา พรานป่าพบเราในป่าใหญ่แล้วได้กราบทูลแต่พระราช
ฝ่ายพระราชชาติทรงฟังคำของพรานป่านั้นแล้วทรงดีพระทัย ทรงส่งความ
ช้ำ ความช้ำนั้นไปแล้วได้พบช้ำกำลังถอนเหง้าบัวอยู่ในสระบัวหลวง เพื่อต้องการเลี้ยง
มารดา ความช้ำรู้ศีลคุณของเรา

ในกาลนั้น กำลังของเรามีอยู่ในกายตามปกติอันใด วันนี้อกำลังของเรานั้นเสมอ
เหมือนกับกำลังของช้ำพันเชือก ถ้าเราโกรธแก่ความช้ำเหล่านั้น ผู้เข้ามาใกล้เพื่อจับ
เรา เราพึงสามารถจะเหยียบย่ำเขาเหล่านั้นได้ แม้อลตราสมบัติของมนุษย์แต่ถึงแม่เราจะ
ถูกเขาใส่ไว้ในเสาตะลุง **เราก็ไม่ทำจิตโกรธเคืองเพื่อรักษาศีล เพื่อบำเพ็ญศีลบาร์มีให้
บริบูรณ์ ถ้าเขาเหล่านั้นพึงทำลายเราที่เสาตะลุงนี้ด้วยขวานและหอกซัด เราก็จะไม่โกรธ
เขาเหล่านั้นเลยเพราะเรากลัวศีลของเราจะขาด** ฉะนั้นแล

๒.๒. ศิลอุปบารมี

ภุริทัตตจริยา

อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นพระยานาคชื่อ **ภุริทัต** มีฤทธิ์มาก เราไปยังเทวโลกพร้อม กับท้าววิรูปักษ์มหาพรหม ในเทวโลกนั้น เราได้เห็นทวยเทพผู้สมบูรณ์ด้วยความสุขโดยส่วนเดียว จึงสมათานศีลวัตรเพื่อต้องการจะไปยังสวรรค์นั้น เราชำระร่างกายบริโภคอาหารพอเป็นเครื่องเลี้ยงชีพแล้ว อธิษฐานอุโบสถมี

องค์ ๔ ประการว่า **ผู้ใดพึงทำกิจด้วยมือหนึ่งก็ดี ด้วยเนื้อก็ดี ด้วยเอ็นก็ดี ด้วยกระดูกก็ดีขอผู้นั้นจงนำเอาอวัยวะที่เราให้ขึ้นไปเถิด** แล้วนอนอยู่บนยอดจอมปลวก พราหมณ์อัลมพายน์ อันบุคคลผู้ไม่รู้อุปการะที่บุคคลอื่นทำแล้ว บอกแล้ว ได้จับเราใส่ไว้ในตะกร้า ให้เราเล่นในที่นั้น ๆ แม้เมื่อพราหมณ์อัลมพายน์ใส่เราไว้ในตะกร้า แม้เมื่อบีบเราด้วยฝ่ามือเราก็ไม่โกรธ เพราะเรากลัวศีลของเราจะขาด **การที่เราบริจาตชีวิตของตนเป็นของเบาแม้ว่าหมา** การล่วงศีลของเราเป็นเหมือนดังว่าแผ่นดิน เราพึงสละชีวิตของเราสิ้นร้อยชาติเนื่อง ๆ เราไม่พึงทำลายศีลแม้เพราะเหตุแห่งทวีปทั้ง ๔ ถึงแม้เราจะถูกพราหมณ์อัลมพายน์ใส่ไว้ในตะกร้าเราก็มิได้ทำจิตให้โกรธเคืองเพื่อรักษาศีลเพื่อบำเพ็ญศิลปบารมีให้เต็ม ฉะนั้นแล

๒.๓. ศิลปรมัตถบารมี

สังขपालจริยา

อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นพระยานาคชื่อ **สังขपालะ** มีฤทธิ์มากมีเขี้ยวเป็นอาวุธ มีพิษแรงกล้า มีลิ้นสองแฉกเป็นใหญ่กว่านาคทั้งหลาย เราอธิษฐานอุโบสถมีองค์ ๔ ประการ

ว่า **ผู้ใดมีกิจด้วยผิวหนังก็ดี เนื้อก็ดีเอ็นก็ดี กระดูกก็ดี ของเรา ผู้นั้นจงนำเอาอวัยวะที่เราให้แล้วนี้ไปเถิด** แล้วสำเร็จการอยู่ ณ สถานที่ไกลทางใหญ่สี่แยกอันเคลื่อนกล่นด้วยหมู่ชนต่าง ๆ พวกบุตรของนายพรานเป็นคนดูร้ายหยาบซ้าไม่มีกิริยาได้เห็นเราแล้วมีมือถือไม้พลองตะบองสั้นกรูกันเข้ามาหาเรา ณ ที่นั้น พวกบุตรนายพรานเอาดอกแหงเราที่จุ่มก ที่ทาง ที่กระดุกสั้นหลังแล้วเอาหว่ายร้อยหามเราไป **ถ้าเราปรารถนาที่พึงยังมหาปฐพีอันมีสมุทรสาครเป็นที่สุด พร้อมทั้งป่าทั้งภูเขาให้ไหนด้วยลมจุ่มกในที่นั้น ๆ แต่เราไม่โกรธเคืองพวกบุตรนายพราน แม้จะแหงด้วยหลาว แม้จะทิ่มด้วยดอก นี่เป็นศีลบารมีของเรา ฉะนั้นแล.**

๓.๑. เนกขัมมบารมี

ภิงสจรียา

ในกาลเมื่อเราอยู่ในพระนครกาลสีอันประเสริฐสุด น่องหญิงชาย ๗ คน เกิดในตระกูล **พราหมณ์มหาศาล** มีชื่อว่า **กัญจนกุมาร** เราเป็นพี่ใหญ่ของน่องหญิงชายเหล่านั้น ประกอบด้วยหิริและธรรมชาว เราเห็นภาพโดยความเป็นภัยจึงยินดียิ่งในเนกขัมมะ

พวกสหายร่วมใจของเรา ที่มารดาและบิดาส่งมาแล้ว เชื่อเชิญเราด้วยกามทั้งหลายว่า เชิญท่านดำรงวงศ์สกุลเถิด คำใดที่สหายเหล่านั้นกล่าวแล้วเป็นเครื่องนำสุขมาให้ในธรรมของคฤหัสถ์ คำนั้นเป็นเหมือนคำหยาบเสมอด้วยผลอันร้อน ได้มีแก่เรา

ในกาลนั้น สหายเหล่านั้นได้ถามเราผู้ห้ามอยู่ถึงความปรารถนาของเราว่า ท่านปรารถนาอะไรเล่าเพื่อน ถ้าท่านไม่บริโภคมารดาและบิดา เราผู้ใคร่ประโยชน์แก่ตน ได้กล่าวแก่สหายผู้แสวงหาประโยชน์เหล่านั้นว่า **เราไม่ปรารถนาความเป็นคฤหัสถ์ เรายินดียิ่งในเนกขัมมะ** สหายเหล่านั้นฟังคำเราแล้วได้บอกแก่มารดาและบิดา มารดาและบิดาได้กล่าวอย่างนี้ว่า **แม่เราทั้งสองก็บวช มารดาบิดาทั้งสองและน่องหญิงชายทั้ง ๗ ของเรา สละทั้งทรัพย์นับไม่ถ้วน เข้าไปยังป่าใหญ่ ฉะนั้นแล**

๓.๒. เนกขัมมอุปบารมี

อโยฆรกุมาร

ในอดีตกาล นางยักษิณีได้กินพระโอรสที่เกิดแล้วของอัครมเหสีถึง ๒ ครั้ง แต่ในครั้งที่ ๓ พระโพธิสัตว์ทรงถือปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระอัครมเหสีนั้น ธรรมดาอมนุษย์ย่อมกลัวเรือนเหล็ก จึงรับสั่งให้ช่างเหล็กสร้างเรือนเหล็กใหญ่เป็นโรง ๔ เหลี่ยม แล้วทรงให้พระเทวีซึ่งทรงพระครรภ์แก่ประทับอยู่ ณ เรือนเหล็กนั้น พระเทวีประสูติพระโอรสมีพระนามว่า **อโยฆรกุมาร**

พระมหาสัตว์ทรงเจริญอยู่ในเรือนเหล็กนั่นเอง ถึงความเป็นผู้รู้ เรือนศิลปะทั้งปวง ณ เรือนเหล็กนั้นจนมีพระชนม์ ๑๖ พรรษา พระราชาจึงมีรับสั่งกะพวกอำมาตย์ว่า เราจักมอบราชสมบัติให้ พวกอำมาตย์ตกแต่งพระกุมารให้ประทับในที่ค่อมงคลหัตถิ กระทำประทักษิณพระนครแล้วนำมาเฝ้าพระราชา พระราชาทรงรับสั่งกะพวกอำมาตย์ให้อภิเษกโอรสในวันนั้น พระมหาสัตว์ถวายบังคมพระชนกแล้วทูลปฏิเสธราชสมบัติแล้วขออนุญาตออกบวช

พระราชาตรัสถามเหตุแห่งการออกบวช พระมหาสัตว์จึงทูลว่า **ข้าแต่พระชนก ลูกอยู่ในครรภ์ของพระชนนีตลอด ๑๐ เดือน เหมือนอยู่ในคูถนรก ครั้นออกจากพระครรภ์ของพระชนนีแล้วก็ยังคงอยู่ในเรือนจำอีกถึง ๑๖ ปี เพราะกลัวนางยักษิณี ไม่ได้แม้แต่จะเห็นในภายนอก ได้เป็นเหมือนตกอยู่ในอูสสนนรก. แม้ลูกพ้นจากนางยักษิณีก็จะได้พ้นความแก่และความตายไปได้เลย ขึ้นชื่อว่ามัจจุนี้ อันใคร ๆ ไม่สามารถจะชนะได้ ลูกเบื่อหน่ายในภพ ลูกจักบวชประพาศิธรรมจนกว่าพยาธิ ชราและมรณะจะไม่มาถึงลูกได้ พวกกันที่สำหรับราชสมบัติของลูก ข้าแต่พระชนก ขอจงทรงอนุญาตให้ลูกบวชเถิด แล้วสละกองโภคอันใหญ่ถวายบังคมพระชนกชนนีเสด็จออกบรรพชา**

๓.๓. เนกขัมมปรมัตถบารมี

จุลสูตรโสมชาดก

ในอดีตกาล เมื่อครั้งที่พระโพธิสัตว์ทรงบังเกิดในพระครรภ์พระอัครมเหสีของพระเจ้าพรหมทัต แห่งสุทสนนคร ครั้นประสูติออกมา พระกุมารมีพระพักตร์ประหนึ่งดวงจันทร์ในวันเพ็ญ พระชนกชนนีได้ขนานพระนามว่า **“โสมกุมาร”**

เมื่อราชกุมารรู้เตยงสา ทรงเป็นผู้ที่สนใจในการฟังธรรม ชาวประชาจึงถวายพระนามว่า **“สุตโสม”** ครั้นเจริญวัย พระราชกุมารได้เสด็จไปเรียนศิลปศาสตร์ในเมืองตักกศิลา จากนั้นก็เสด็จกลับมาเสวยราชสมบัติสืบต่อจากพระราชบิดา พระองค์มีสนมกำนัลถึง ๑๖,๐๐๐ นาง มีพระนางจันทาเทวีเป็นอัครมเหสี

ต่อมา พระองค์ทรงประสงค์ที่จะเสด็จเข้าป่าเพื่อออกผนวช จึงรับสั่งกับนายภูษามาลาว่า **“หากเจ้าเห็นผมที่ศีรษะของเราหงอก จงรีบบอกเราด้วย”** ครั้นเวลาล่วงไปหลายพันปี นายภูษามาลาเห็นพระเกศาหงอกหนึ่งเส้น จึงกราบทูลพระราชินี พระองค์ตรัสสั่งว่า **“ถ้าเช่นนั้น เจ้าจงถอนผมเส้นนั้นมาวางไว้ในมือเราเถิด”** นายภูษามาลาจึงเอาแหนบทองถอนพระเกศาวางไว้ในพระหัตถ์

พระบรมโพธิสัตว์ทอดพระเนตรดูพระเกศาหงอกนั้น ทรงตกพระทัยว่า สรีระของเราถูกชราครอบงำแล้ว จึงทรงถือเส้นพระเกศาหงอกนั้นเสด็จลงจากปราสาท ประทับนั่งบนราชบัลลังก์ แล้วตรัสสั่งให้เรียกอำมาตย์ประมาณ ๘๐,๐๐๐ คน มีเสนาบดีเป็นประมุข พรหมณ์ ๖๐,๐๐๐ มี ปุโรหิตเป็นประธาน และชาวแคว้นแคว้นอีกมากมาย มาเข้าเฝ้าพาลงตรัสว่า **“เกศาหงอกเกิดที่ศีรษะของเราแล้ว เราเป็นคนแก่เฒ่า ท่านทั้งหลายจงรับรู้ไว้ว่า เราจะออกบรรพชาในวันพรุ่งนี้”**

พระองค์ทรงแสดงธรรมให้เข้าใจว่า **“ชีวิตนี้ถูกชราพาเข้าไป เป็นของน้อยนิด ดุจน้ำที่อยู่ในโคลน เมื่อชีวิตเป็นของน้อยเหลือเกินเช่นนี้ เวลาไม่ใช่เวลาที่จะประมาท ถ้าเข้าใจว่าชีวิตนี้ถูกชราพาเข้าไปสู่ความตาย เป็นของน้อยเหลือเกินเช่นนี้ พวกคนพาลย่อมพากันประมาท พวกคนพาลถูกเครื่องผูก คือ ตัณหา ผูกไว้แล้ว ย่อมยังนรก กำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน เปรตวิสัยและอสุรกายให้เจริญ แต่เราปรารถนาสวรรค์ เราจึงตัดสินใจออกบรรพชา”**

๔.๑.ปัญญาบารมี

สัมภวชาดก

ในอดีตพระมหาสัตว์เสวยพระชาติเป็น **สัมภวกุมาร**ผู้มากด้วยปัญญา ครั้นนั้นมี พระราชาทรงพระนามว่า ฌัญชยโกรพยะ เสวยราชสมบัติในอินทปัตถนคร แคว้นกุรุ พราหมณ์ปุโรหิตนามว่า สุจිරตะ ได้เป็นผู้กล่าวสอนอรรถธรรมของพระองค์ พระราชาทรง บำเพ็ญบุญกุศลมีทานเป็นต้น ทรงครองราชสมบัติโดยทศพิธราชธรรม

ครั้นวันหนึ่งจะทรงถกปัญหาชื่อ ฌัมมยาคะ จึงเชิญสุจिरตพราหมณ์ให้นั่งบนอาสนะ ทรงทำสักการะแล้ว ได้ตรัสถามคาถา ๔ คาถา

ก็ปัญหานี้ ลึกซึ่งเป็นพุทธวิสัย ควรที่จะถามเฉพาะพระสัมพันธุญพุทธเจ้าเท่านั้น เมื่อ พระสัมพันธุญพุทธเจ้าไม่มี ควรถามพระโพธิสัตว์ ก็เพราะสุจिरตปุโรหิต มีใช้พระโพธิสัตว์ จึง ไม่สามารถแก้ปัญหาวាយได้ และเมื่อไม่สามารถ ก็ไม่ทำการถือตนว่าเป็นบัณฑิต

พระเจ้าฌัญชยโกรพยะ ทรงส่งสุจिरตพราหมณ์ไปยังสำนักของวิรุฬพราหมณ์ซึ่งเคย เป็นเพื่อนกันกับวิรุฬพราหมณ์เมื่อสมัยเป็นเด็ก เพื่อขอรับคำอธิบายอรรถและธรรมแล้วทำการ บูชามอบลิมทองคำพันหนึ่งนี้แก่วิรุฬพราหมณ์

วิรุฬพราหมณ์ได้บอกให้สุจिरตพราหมณ์ให้ไปถามภัทการมาณพผู้เป็นบุตรของตน

สุจिरตพราหมณ์ฟังดังนั้น จึงออกจากเรือนของวิรุฬพราหมณ์ ไปยังนิเวศน์ของภัทการ มาณพ แม้ภัทการมาณพนั้นก็ไม่สามารถจะแก้ปัญหาวายได้ จึงบอกให้ไปถามน้องชายผู้ชื่อว่า สัญชยกุมาร แม้สัญชยกุมารนั้นก็ไม่สามารถบอกอรรถธรรมแก่ท่านได้ จึงบอกให้ไปถาม น้องชายผู้ ชื่อว่า สัมภวกุมาร ผู้มีอายุได้เพียงเจ็ดปีแต่มีญาณความรู้เหนือกว่าตัวเองตั้งร้อย เท่าพันเท่าแสนเท่า

พระมหาสัตว์ คือ **สัมภวกุมารแม้ยังเป็นเด็ก แต่ยอมไฟโรจน์ล่องบ้นทิตทั้งหลาย เพราะประกอบด้วยปัญญา กล่าวแก้ปัญหาแก่พราหมณ์โดยลีลาแห่งพระพุทธเจ้า ดุจยัง พระจันทร์ให้ปรากฏขึ้น ณ พื้นอากาศด้วยอาการอย่างนี้**

มหาชนต่างบันลือโห่ร้องตบมือ กระทำสักการะพันครั้ง

ฝ่ายสุจีรตพราหมณ์ทำการบูชาด้วยทองคำพันลี้ม แล้วจารึกคำวิสรรคณาปัญหาลงในแผ่นทองคำด้วยชาดกับหรดาล แล้วเดินทางไปยังอินทปัตถนคร กราบทูลขัมมยาคปัญหาแด่พระราชานัญชยไกรัพะยะ พระราชาทรงประพฤติในธรรมนั้นตลอดพระชนม์ชีพ

๔.๒. ปัญญาอุปบารมี

พระมโหสถบัณฑิต

ในหมู่บ้านด้านปาจีนทิศอันมีนามว่า ปาจีนยวมัชฌคาม แห่งมิลิถานคร มีคหบดีผู้หนึ่ง เป็นเศรษฐีมีทรัพย์มหาศาล มีนามว่า สิริวัฑก เศรษฐี และนางสุมนาเทวีภรรยา พระโพธิสัตว์ จุตติจากดาวดึงส์พิภพ ปฏิสนธิในครรภ์นางสุมนา เทวีนั้น ในวันที่กุมารน้อยคลอด จากครรภ์ มารดา ในมือยังถือแท่งโอสถ (ยา) ติดมาด้วย เศรษฐีบิดาจึงตั้งชื่อให้ว่า “โอสถกุมาร” ต่อมา แท่งยานั้น เป็นยาที่มีสรรพคุณยิ่งใหญ่ รักษาโรคได้ทุกชนิด เป็นที่ขึ้นชื่อลือชากันไปทั่ว กุมาร น้อยจึงมีชื่อเพิ่มขึ้นว่า **“มโหสถกุมาร”**

พระเจ้าวิเทหราช ผู้สวैयाราชสมบัติในนครมิลิถา ในครั้งนั้น มีนักปราชญ์ราชบัณฑิต ผู้ฉลาดสามารถ ๔ คน คือ เสนกะ กามินทะ เทวินทะ และปุกกุสะ บัณฑิตทั้ง ๔ นี้ เป็นผู้ถวาย อนุศาสน์ อรรถธรรมแด่พระเจ้าวิเทหราช ต่อมามโหสถกุมารผู้ปราดเปรื่อง ก็ได้รับแต่งตั้งเป็น

บัณฑิตคนที่ ๕ ของพระราชานับเป็นบัณฑิตผู้มี อายุน้อยที่สุด และเฉลียวฉลาดสามารถที่สุด พระเจ้าวิเทหราชทรงรักใคร่เอ็นดู ประดุจตั้งพระ ราชบุตร

มโหสถบัณฑิต เป็นผู้ที่มีสติปัญญา สามารถมาตั้งแต่ยังเล็ก เมื่ออายุ ๗ ขวบ ก็ สามารถสร้างศาลา อันสวยงามโอโถงประดุจ

เทวสภา ชื่อ สุธรรมา สร้างสระโบกขรณี อันน่ารื่นรมณ์ ดารดาษด้วยปทุมชาติ ๕ ชนิด รวากับ

ว่าเนรมิตมาจากนั้นทนโปกขรณี แล้วยังสร้างอุทยานตระการตา สง่างาม เพียงดังอุทยานนั้นทวันในดาวดั่งสัพพิพ ฉะนั้น เป็นผู้สามารถตอบ แก้ปัญหาได้ทุกอย่าง แม้พระราชวิเทหราช ก็ยังทรงทดสอบปัญญาโมหสถกุมาร เป็นหลายครั้งหลายหน รวมทั้งบัณฑิตทั้ง ๔ ของพระราชาก็ได้ทดสอบด้วยเช่นกัน

โมหสถบัณฑิต ได้แสดงความเป็นผู้ปรีชาสามารถ ด้วยการวินิจฉัยปัญหาแก่ประชาชน ทูลตอบปัญหาของพระราช และโต้ตอบคำถามทุกรูปแบบได้อย่างเชี่ยวชาญ ได้ช่วยรักษาเมืองมิถิลา ให้พ้นจากการยึดครองของปัจฉามิตรได้ และช่วยพระเจ้าวิเทหราช ให้พ้นเงื้อมมือข้าศึกได้ โดยปลอดภัย จะได้นำมาแสดงเป็นเรื่องเท่านั้น

๔.๓. ปัญญาปรมัตถบารมี

เสนกบัณฑิต

ในอดีตกาล พระเจ้าพรหมทัตครองราชสมบัติอยู่ในนครพาราณสี พระโพธิสัตว์กำเนิดในตระกูลพราหมณ์ ชื่อว่า เสนก เมื่อโตขึ้นเรียนจบศิลปะทุกชนิดจากเมืองตักศิลาแล้ว จึงได้เป็น เสนกบัณฑิต ทำหน้าที่เป็นอำมาตย์ถวายอภิศรรณแก่พระราช เสนกบัณฑิตนั้น เป็นผู้แสดงธรรมได้ประณีต ไพเราะ มีลีลาดังพุทธองค์ทรงแสดงธรรม และสมบูรณ์ด้วยปรมัตถปัญญา

๑. ช่วยชีวิตพราหมณ์ชรา

ครั้งนั้น มีพราหมณ์ชราคนหนึ่งเที่ยวขอเงิน ได้เงินมา ๑,๐๐๐ กหาปณะ ก็ไปฝากไว้กับเพื่อน ครั้นเวลาไปขอเงินคืน พราหมณ์ผู้เป็นเพื่อนใช้เงินที่ฝากไว้หมดแล้วจึงยกลูกสาวมาให้เป็นภริยา นางพราหมณ์นั้นยังสาวได้ประพาศติมิจจาราเป็นชู้กับพราหมณ์หนุ่มคนหนึ่ง

วันหนึ่ง นางพราหมณ์อยากได้ข้าทาสหญิงชาย นางได้เตรียมข้าวตุงจนเต็มไม้แล้ว มอบให้พราหมณ์สามมือออกไปเที่ยวขอเงิน ส่วนนางอยู่บ้านก็ประพาศติมิจจารากับชู้ของตน

พราหมณ์ชราเที่ยวขอเงินระหว่างทาง ได้พักกินข้าวตุงใต้ต้นไม้ริมธารแห่งหนึ่ง กินแล้วก็ลงไปดื่มน้ำโดยไม่ได้ผูกปากไม้ กูเห่าหม้อตัวหนึ่งได้กลิ่นข้าวตุง จึงเลื้อยเข้าขดตัวนอนกินข้าวตุงอยู่ พราหมณ์กลับมาไม่ได้มองดูก็ผูกไม้ห้อยเท่านั้นแล้วแบกขึ้นบ่าไป

ระหว่างทางเทวดาองค์หนึ่งได้บอกพราหมณ์ว่า ดูก่อนพราหมณ์ ถ้าวันนี้ท่านพักระหว่างทาง ท่านจะถึงแก่ความตาย แต่ถ้าวันนี้ท่านไปถึงบ้าน ภรรยาของท่านจะถึงแก่ความตาย พราหมณ์ซราฟังแล้วก็เดินร้องไห้คร่ำครวญกลัวตาย ไปจนถึงประตูนครพาราณสี

วันนั้นเป็นวันอุโบสถ ๑๕ ค่ำ เป็นวันที่เสนกบัณฑิตแสดงธรรม มหาชนจำนวนมากพากันไปฟังธรรมกถา พราหมณ์ซราเห็นเข้าก็เดินตามไปอยากฟังธรรมบ้าง แต่เนื่องจากกลัวความตาย เขาจึงยืนร้องไห้อยู่ข้างนอก

เสนกบัณฑิตมองเห็นพราหมณ์ซรายืนร้องไห้อยู่ จึงเรียกพราหมณ์นั้นเข้ามาหาพิจารณาลักษณะพราหมณ์แล้ว ถามไถ่ในระหว่างการเดินทางของพราหมณ์ จึงทราบความทั้งหมด ได้บอกให้พราหมณ์วางท่อไถ่ลงแล้วเอาไม้เคาะ งูเห่าก็เลื้อยออกจากปากไถ่

พราหมณ์พ้นเคราะห์แล้ว จึงนำเงิน ๗๐๐ กหาปณะ ที่หามาได้มอบให้เสนกบัณฑิต แต่เสนกบัณฑิตกลับเติมเงินให้เป็น ๑,๐๐๐ กหาปณะ แล้วมอบคืนให้พราหมณ์ แล้วบอกว่า “ภรรยาของท่านยังสาว เขาคงประพฤติดูณาจารกับชายอื่น จึงส่งท่านไป ถ้าหากท่านนำกหาปณะเหล่านี้ไปถึงเรือนแล้วไซ้ นางจักให้กหาปณะที่ท่านได้มาด้วยความลำบากแก่ตัวของตน เพราะฉะนั้น ท่านควรเก็บกหาปณะไว้ที่คางไม้หรือที่ใดที่หนึ่ง แล้วจึงเข้าบ้าน” พราหมณ์ซรานั่นก็เดินทางกลับบ้าน โดยแอบเก็บเงินไว้ใต้คางไม้ต้นหนึ่ง ขณะนั้น ภรรยาของเขาอยู่กับชายชู้ พอรู้ว่า พราหมณ์สามีกลับมาจึงให้ชายชู้หนีไป และเปิดประตูรับสามี นางพราหมณีสอบถามว่า ได้เงินมาเท่าไร เก็บไว้ที่ไหน พอนางรู้แล้วก็ไปบอกชายชู้ ชายชู้จึงลักเงินนั้นไปหมด

วันรุ่งขึ้น พราหมณ์รู้ว่าเงินหายจึงกลับไปหาเสนกบัณฑิต เสนกบัณฑิตจึงบอกอุบายให้พราหมณ์เลี้ยงอาหารแก่พราหมณ์ประจำตระกูล ๗ วัน วันแรกเชิญญาติฝ่ายตน ๗ คน ให้นางพราหมณีเชิญอีก ๗ คน วันต่อไปให้ลดลงวันละ ๑ คน จนวันสุดท้ายต่างฝ่ายต่างเชิญมา ๑ คน นางพราหมณีเชิญใครมาตลอด ๗ วัน ก็ให้พาชายคนนั้นมาหา พราหมณ์ก็กลับไปทำตามอุบายนั้น จึงได้ชายคนหนึ่งที่น่าางพราหมณีเชิญมาทุกวันจนถึงวันสุดท้าย พามาหาเสนกบัณฑิตและยอมรับสารภาพทั้งหมด

๒. ใช้ปัญญารักษาพระราชา

ครั้งนั้น บุตรของปุโรหิตคนหนึ่งมาเข้าเฝ้า เห็นอัศวมเหสีของพระราชารู้ทรงพระรูปโฉมสูงส่ง กลับไปบ้านแล้วก็นอนอดอาหารด้วยจิตปฏิบัติพลั้งเผลอในพระมเหสี จนไม่มาเข้าเฝ้าเป็นเวลาหลายวัน

เมื่อพระราชาทรงทราบ ว่า บุตรของปุโรหิตหลงใหลพระมเหสีของพระองค์ จึงรับสั่งให้เขามาเข้าเฝ้า และยกมเหสีให้ไปครองได้ ๗ วัน ทั้งสองต่างก็มีจิตรักใคร่กัน จึงพากันหนีไปไม่ให้ใครรู้ ฝ่ายพระราชาก็ทรงเศร้าโศกจนล้มป่วย หมอหลวงทั้งหลายไม่สามารถรักษาได้

เสนกบัณฑิตรู้ว่า พระราชาไม่ได้มีโรคภัยอะไร แต่เป็นโรคคิดถึงพระมเหสี จึงได้ออกอุบายเพื่อรักษาพระราชา ได้เรียกราชบัณฑิตอีก ๒ คน คือ อายุรอำมาตย์ กับ ปุกกุสบอำมาตย์ มาหาแล้วบอกอุบาย จากนั้นก็ไปทูลเชิญพระราชาก็เสด็จมาทอดพระเนตรการแสดงการเล่นที่พระลานหลวง

พระราชาก็เสด็จมาประทับยืนทอดพระเนตร ดูการเล่นที่ช่องพระแกล เห็นชายคนหนึ่งแสดงการกลิ้งดาบคมกริบ ยาวถึง ๓๓ นิ้ว ทอดพระเนตรเห็นแล้วก็ตรัสถามอายุรบัณฑิตว่าการอย่างอื่นที่ทำได้ยากกว่านี้มีอีกหรือไม่

อายุรบัณฑิต กราบทูลว่า การพูดว่าจะให้สิ่งของที่รักแก่บุคคลอื่น ถือได้ว่ายากกว่าการกลิ้งดาบ

พระราชาทรงสดับคำของอายุรบัณฑิตแล้ว จึงทรงพิจารณาว่า ที่พระองค์กล่าวยกพระมเหสีอันเป็นที่รักให้แก่บุตรของปุโรหิตนั้นยากยิ่ง ยากกว่าการกลิ้งดาบ พิจารณาดังนี้แล้ว พระองค์ก็คลายความเศร้าโศกลงไปหน่อยหนึ่ง ตรัสถามต่อปุกกุสบบัณฑิตว่า มีสิ่งใดที่ยากกว่าการพูดยกสิ่งของที่รักให้แก่บุคคลอื่นบ้างหรือไม่

ปุกกุสบบัณฑิตกราบทูลว่า การให้สิ่งของอันเป็นที่รักตามที่ได้กล่าวไว้แล้ว นั้นยากยิ่งกว่า

พระราชาทรงสดับคำนั้นแล้ว จึงทรงพิจารณาว่า เราพูดว่าจะให้พระเทวีแก่บุตรปุโรหิตแล้วเราก็ได้ให้พระเทวีตามที่พูด เราได้ทำสิ่งที่ยากยิ่งกว่าแล้วหนอ พิจารณาดังนั้นแล้วก็ทรงคลายความเศร้าโศกลงไปเกือบหมด ลำดับนั้น พระราชาก็ตรัสถามเสนกบัณฑิตว่า การให้สิ่งของอันเป็นที่รักนั้นยากยิ่ง ยังจะมีสิ่งใดที่ยากยิ่งกว่าสิ่งนี้อีกหรือไม่

เสนกบัณฑิต กราบทูลว่า **ผู้ใดให้ทานแล้ว ไม่เดือดร้อนใจ ไม่เสียดายในภายหลัง ถือว่าเป็นของทำได้ยากยิ่งกว่าสิ่งใด**

พระราชาทรงสดับคำของเสนกบัณฑิตแล้ว ทรงพิจารณา ก็คลายความเศร้าโศกทั้งหมด พระโรคร้ายก็หายไป และทรงมีพระเกษมสำราญดังเดิม

๕.๑. วิริยะบารมี

พญาวานร

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัตครองราชย์สมบัติอยู่ในนครพาราณสี พระโพธิสัตว์เกิดในกำเนิด **กระบี่** มีผลกำลังเท่ากับช้าง ๕ เชือก มีฝูงกระบี่ ๘ หมื่นตัวเป็นบริวาร อาศัยอยู่ที่ถีนดินแดนหิมพานต์.

ณ ที่นั้นได้มีต้นมะม่วง ผลของมันหวานหอมคล้ายกับกลิ่นและรสผลไม้ทิพย์ ผลใหญ่มาก ประมาณเท่าหม้อใบใหญ่ ๆ ผลของกิ่ง ๆ หนึ่งของมันหล่นลงบนบก อีกกิ่งหนึ่งหล่นลงน้ำที่แม่คงคา. ส่วนผลของ ๒ กิ่งหล่นลงที่ท่ามกลางใกล้ต้น.

มีผลสุกผลหนึ่งที่ซ่อนอยู่ในรังมดแดง ฝูงวานรแปดหมื่นตัวมองไม่เห็น ได้หล่นลงไป ในน้ำตื้นที่ชายด้าบนของพระเจ้าพาราณสี

พระราชาทรงเสวยด้วยพระองค์เอง ทรงติดพระทัยในความยินดีชอบใจในรส จึงรับสั่งให้คนจำนวนมากต่อเรือขนานแล้วได้เสด็จทวนกระแสน้ำขึ้นไป เมื่อพระราชาทอดพระเนตรต้นมะม่วงแล้วได้เสวยผลมะม่วงสุก เสวยพระกระยาหารมีรสเลิศนานาชนิดเสร็จแล้วก็บรรทม

เมื่อมนุษย์ทั้งหลายหลับกันแล้ว พระมหาสัตว์จึงได้ไปกับบริวารในเวลาเที่ยงคืน วานร ๘๐,๐๐๐ ตัว พวกมันได้ไปกินผลมะม่วงสุกจากกิ่งหนึ่งไปยังกิ่งหนึ่ง ทำให้พระราชาทรงตื่นบรรทม ทรงเห็นฝูงกระบี่ แล้วรับสั่งให้พวกแม่ธรณูพากันยืนล้อมต้นไม้แล้วขึ้นลูกรังไว้ พวกวานรได้เห็นพวกเขาก็กลัวภัยคือความตายไม่อาจหนีไปได้ จึงพากันเข้าไปหาพระมหาสัตว์

พระโพธิสัตว์ได้วิ่งขึ้นกิ่งไม้กิ่งที่ชี้ไปตรง ๆ แล้วไต่กิ่งที่ชี้ไปตรงหน้าแม่น้ำคงคา กระโดดจากปลายกิ่งนั้น ลงจากพุ่มไม้นั้นแล้ว กัดเครือหวายเถาหนึ่งที่โคน แกะกาบออกแล้ว กะช่วงระยะไว้ ๒ ช่วงนี้ คือ ช่วงระยะเท่านี้จักผูกต้นไม้ช่วงระยะเท่านี้ จักขึ้นไปในอากาศ แต่

ไม่ได้กะช่วงระยะสำหรับผูกสะเอวของตน จึงลากเอาเครือหวายเก่านั้นไปผูกเส้นหนึ่งไว้ที่ ต้นไม้ที่ขึ้นอยู่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา ผูกเส้นหนึ่งไว้ที่สะเอวของตน กระโดดไปสู่สถานที่ประมาณ ชั่วโมงครึ่งโดยเร็ว เพราะไม่ได้กะช่วงระยะที่ผูกสะเอวไว้ จึงไม่อาจจะชิงต้นไม้ได้จึงเอามือ ทั้ง ๒ ยึดกิ่งมะม่วงไว้ให้แน่น แล้วได้ให้สัญญาแก่ฝูงวานรว่า **สุเจ้าทั้งหลายจงเหยียบหลังฉันได้ไปอย่างปลอดภัย ตามเครือหวายโดยเร็ว** วานร ๘ หมื่นตัว ไหว้ขอมาพระมหาสัตว์ แล้ว จึงได้ทำตามนั้น

ฝ่ายพระเทวทัตครั้งนั้นเป็นลิงอยู่ในจำนวนลิงเหล่านั้นกระโดดลงเหยียบหลังพระมหา สัตว์ด้วยกำลังเร็วหัวใจของพระมหาสัตว์แตกเกิดเวหนามีกำลังแรงกล้าขึ้น ลิงเทวทัตนั้นทำ พระมหาสัตว์ให้ได้รับเวทนาแล้ว ก็หลีกไป

พระราชาทอดพระเนตรเห็นกิริยาที่พวกวานร และพระมหาสัตว์กระทำทุกอย่าง ทรง ดำริว่า **วานรตัวนี้เป็นสัตว์เดียรฉานได้ทำความสวัสดิแก่บริษัททีเดียว โดยมิได้คำนึงถึงชีวิต ของตน** เราไม่ควรให้ขุนกระบี่นี้พินาศไป เราจักให้เอาขุนกระบี่นั้นลงมาปฏิบัติรักษาเป็นอย่างดี ทรงให้ขุนกระบี่นั้นนอนบนที่นอนนั้น พระองค์เองประทับนั่งบนอาสนะต่ำ มหาสัตว์เมื่อ ตักเตือนและพรั่นสอนพระราชายังนี้แล้วก็ได้ถึงแก่กรรม

พระโพธิสัตว์เมื่อก่อนจะเกิดในกำเนิดสัตว์เดรัจฉานก็ตาม แต่อุปนิสัยแห่งความ เพียรพยายามที่จะทำความดีนั้นไม่เคยละไปจากใจของท่านเลย เพราะความเพียรความ เสียสละอันยิ่งใหญ่ของพระโพธิสัตว์ในครั้งนั้นเอง หม่อมคณะของท่านจึงรอดพ้นจากภณะภัยได้

๔.๒. วิริยะอุบารมี

มหาสีลวราช

ในอดีตกาล ครั้งพระเจ้าพรหมทัตเสวยราชสมบัติ ในกรุงพาราณสี. พระโพธิสัตว์เสด็จ อุปบัติในคัพโภทร แห่งอัครมเหสีของพระราชินี. ในวันเฉลิมพระนาม พระประยูรญาติทั้งหลาย ได้ทรงตั้งพระนามว่า **สีลวกุมาร** ภายหลัง ได้รับเฉลิมพระนามว่า **“มหาสีลวราช”** ทรง ประพฤติธรรม ทรงเป็นพระธรรมราชา

มีอำมาตย์ของพระราชินีหนึ่ง ละลาบละล้วงเข้าไปในเขตพระราชฐาน ภายหลัง พระราชาจับได้จึงรับสั่งให้อำมาตย์ผู้นั้นเข้ามาเฝ้าแล้วตรัสขับไล่ไปจากแคว้นกาลิ อำมาตย์ผู้นั้นไปยังแคว้นโกศลเข้ารับราชการกะพระเจ้าโกศลได้เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยอย่างสนิทของ

พระราชินี ภายหลังได้กราบทูล ยุยงพระเจ้าโกศลให้ไปยึดราชสมบัติในกรุงพาราณสีอยู่ บ่อย ๆ จนพระเจ้าโกศลทรงทดลองส่งคนของพระองค์ไปให้ปล้นหมู่บ้านชายแดนของพระเจ้าพาราณสี. ส่วนพระเจ้าพาราณสีทรงให้ราชบุรุษจับมาแล้ว พระราชทานพระราชทรัพย์ ส่วนพระองค์แก่คนเหล่านั้นแล้วปล่อยตัวไป คนเหล่านั้นพากันไปกราบทูล ประพฤติเหตุนั้นแด่พระเจ้าโกศล.

พระเจ้าโกศลได้ทดลองอยู่หลายครั้งต่อหลายครั้งจนแน่พระทัย จึงทรงยกพลพาหนะเสด็จออกไปด้วยหมายพระทัยว่า จักยึดราชสมบัติเมืองพาราณสี

ก็ในครั้งนั้น พระเจ้าพาราณสีมีนักรบผู้ยิ่งใหญ่อยู่ประมาณพันนายล้วนแต่กล้าหาญอย่างเยี่ยม ใครๆ ไม่อาจทำลายได้เลย นักรบเหล่านั้นฟังข่าวว่า พระเจ้าโกศลยกทัพมา พากันเข้าเฝ้าพระราชินีเพื่อขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตไปจับองค์โกศลราช แต่พระเจ้าพาราณสีได้ทรงห้ามแล้ว

จนกระทั่งพระเจ้าโกศลยกพลมาตั้งประชิดภายนอกพระนคร แล้วได้มัดพระเจ้าสีลมมหาราชนี้กับพวกอำมาตย์แล้วนำไปสู่ป่าช้าผีดิบ ราชบุรุษของโจรราชพวกนั้น ครั้นพาพระเจ้าสีลมมหาราชพร้อมด้วยอำมาตย์ไปถึงป่าช้าผีดิบแล้ว ก็ช่วยกันขุดหลุมลึกเพียงคอ จับพระเจ้าสีลมมหาราช และเหล่าอำมาตย์ที่เหลือแม่ทุกคน ใส่นิหolum

ฝูงหมาจิ้งจอกต่างก็คิดมุ่งจะกัดกินเนื้อมนุษย์พากันวิ่งมา พระราชินีและหมู่อำมาตย์ชนเหล่านั้นช่วยกันเปล่งเสียงไล่พวกมันหนีไปถึง ๓ ครั้ง พระโพธิสัตว์ทรงเป็นผู้ฉลาดในอุบายได้ทำพระองค์เองให้พ้นจากฝูงหมาจิ้งจอก และยังช่วยบริวารให้พ้นภัย

สมัยนั้น พวกมนุษย์เอาศพไปทิ้งที่ป่าช้าผีดิบ ยักษ์ทั้ง ๒ ตนนั้นไม่อาจแบ่งมนุษย์ที่ตายแล้วนั้นได้จับมนุษย์ผู้ตายแล้วนั้นที่เท้าคนละข้างลากไปถึงสำนักของพระเจ้าสีลมมหาราช พระองค์ทรงพันกลางกระหม่อมผ่าแบ่งเป็นสองซีกพระราชทานแก่ยักษ์ทั้งสองคนละเท่า ๆ กัน ฝ่ายยักษ์ทั้งสองกินเนื้อมนุษย์แล้วก็อิ่มเอิบดีใจได้ช่วยพาพระเจ้าสีลมมหาราชกลับไปยังห้องสิริไสยาสน์ของโจรราชด้วยยานพาหนะ.

ภายหลังพระราชินีโจรทรงทราบเนื้อความทั้งหมดจึงเกิดความสังเวชพระทัย ได้ทรงเวนคืนราชสมบัติแก่พระเจ้าสีลมมหาราช

ฝ่ายพระเจ้าสิลวมหาราช ทรงพระดำริว่า **สมบัติอันโอฬารปานนี้ และการกลับได้คืนชีวิตของอำมาตย์ทั้งพันคน แม้นเราไม่กระทำความเพียร จักไม่มีเลยสักอย่างเดียว แต่ด้วยกำลังของความเพียร เราจึงได้คืนยศนี้ ซึ่งเสื่อมไปแล้ว และได้ให้ชีวิตทานแก่อำมาตย์หนึ่งพัน. บุคคลไม่ควรสิ้นหวังเสียเลย ควรกระทำความเพียรถ่ายเดียว เพราะผู้ที่กระทำความเพียรแล้ว ย่อมสำเร็จผลอย่างนี้**

๕.๓. วิริยะปรমัตถบารมี

มหาชนกชาดก

พระเจ้ามหาชนกษัตริย์แห่งกรุงมิถิลา มีพระราชโอรสสองพระองค์ พระนามว่า อริกฐชนก และ โปลชนก เมื่อสวรรคตแล้ว พระอริกฐชนกได้ครองราชสมบัติและทรงตั้งพระโปลชนกเป็นอุปราช อำมาตย์ผู้ใกล้ชิดได้กราบทูลใส่ร้ายว่า พระอุปราชโปลชนก คิดไม่ซื่อ พระอริกฐชนกก็หลงเชื่อ สั่งจอบจำพระโปลชนก แต่พระโปลชนกตั้งจิตอธิษฐานและหลบหนีไปได้ ภายหลังได้รวบรวมพลมาทำรบและเอาชนะได้ในที่สุด พระอริกฐชนกสิ้นพระชนม์ในทีรบ พระเทวีที่กำลังทรงครรภ์จึงปลอมตัวหนีออกนอกเมือง ด้วยความช่วยเหลือของท้าวสักกเทวราชจึงเสด็จหนีไปจนถึง เมืองกาลจัมปาปะ ได้พราหมณ์ผู้หนึ่งอุปการะไว้ในฐานะน้องสาว ต่อมาทรงมีพระประสูติกาล ตั้งพระนามพระโอรสตามพระอัยยิกาว่า **“มหาชนก”**

จวบจนกระทั่งมหาชนกเติบโตใหญ่ และได้ทราบความจริง ก็คิดจะไปค้าขายตั้งตัว แล้วจะไปเอาราชสมบัติคืน จึงนำสมบัติกึ่งหนึ่งของพระมารดาไปขาย แลกเป็นสินค้าออกเรือไปยังสุวรรณภูมิ ระหว่างทางในมหาสมุทร เรือต้องพายุล่มลง ลูกเรือตายหมด ยิ่งแต่พระมหาชนกรอดผู้เดียว **ทรงอดทนว่ายน้ำในมหาสมุทรด้วยความเพียร ๗ วัน ๗ คืน** จนได้พบนางมณีเมขลา และสนทนารธรรมในเรื่องของความเพียร ในที่สุดนางมณีเมขลาได้อุ้มพระมหาชนกไปส่งยังมิถิลานคร ต่อมาภายหลังได้ทรงครองราชย์สมบัติโดยธรรมในเมืองมิถิลานคร

๖.๑. ชั้นดิบารมี

จันทกุมาร

จันทกุมารชาตก เป็นชาติที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็น **จันทกุมาร** โอรสของพระเจ้าเอกราชแห่งกรุงบุพผวัต พระเจ้าเอกราชมีบุโรหิตราชครูเป็นพราหมณ์ชื่อ กัณฑทาละ ที่ทุจริตฉ้อราษฎ์บังหลวง ชอบรับสินบนจึงวินิจฉัยคดีอย่างไม่ยุติธรรม ทำให้ประชาชนเดือดร้อนไปทั่ว

วันหนึ่งมีการร้องทุกข์ขึ้น พระจันทกุมารได้ตัดสินคดีใหม่ให้มีความยุติธรรม ผู้คนต่างสรรเสริญยินดี พระเจ้าเอกราชจึงตั้งให้จันทกุมารเป็นผู้วินิจฉัยคดีแทนพราหมณ์กัณฑทาละจึงโกรธแค้นผูกอาฆาตพยาบาท และได้ออกอุบายว่าถ้าพระเจ้าเอกราชอยากไปเกิดบนสวรรค์ให้บูชาด้วยพระราชบุตร พระราชธิดา ช้าง ม้า วัว ควาย ให้ครบอย่างละสี่ พระเจ้าเอกราชหลงเชื่อจึงให้จัดพิธีบูชาয়ัญ

พระจันทกุมารต้องมีขันตือดทนต่อการถูกทารุณกรรมด้วยวิธีต่าง ๆ จนพระนางจันทเทวีเมสสิของพระจันทกุมารต้องอธิษฐานขอให้เทพดาทั้งปวงช่วยเหลือ ด้วยแรงอธิษฐานพระอินทร์จึงมาช่วยให้พระเจ้าเอกราชล้มเลิกการบูชาয়ัญ พราหมณ์กัณฑทาละถูกประชาชนลงทัณฑ์จนตาย แม้พระเจ้าเอกราชประชาชนก็จะลงทัณฑ์ด้วย แต่พระจันทกุมารได้ขอชีวิตไว้ พระเจ้าเอกราชถูกขับออกจากเมือง พระจันทกุมารได้ขึ้นครองราชย์ต่อมาจนตลอดพระชนมายุ บารมีประจำเรื่องนี้ คือ **“ชั้นดิบารมี”**

๖.๒. ชั้นดิอุบารมี

ธรรมิกเทพบุตร

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัตเสวยราชสมบัติ ในกรุงพาราณสี พระโพธิสัตว์บังเกิดเป็นเทพบุตรนามว่า **ธรรม** ส่วนพระเทวทัตเป็นเทพบุตร ชื่อว่า อธรรม

ในเทวบุตรทั้ง ๒ องค์นั้น ธรรมเทพบุตร ในวันเพ็ญอันเป็นวันอุโบสถ ก็ได้ชวนหมู่ชนให้ถือมั่นซึ่งกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ให้พากันบำเพ็ญธรรม คือ การบำรุงมารดา บิดา ทั้ง

สุจริตธรรม ๓ ประการ เมื่อบำเพ็ญอยู่อย่างนี้ จักมีสวรรค์เป็นที่ไปในเบื้องหน้า ฝ่ายอธรรม เทพบุตร ชักชวนให้ถืออกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ เป็นต้น

ต่อมารถของเทพบุตรเหล่านั้น ได้มาพบกันในอากาศ. พวกบริษัทของเทพบุตร เหล่านั้น ต่างถามกันว่า พวกท่านเป็นฝ่ายไหน ต่างตอบกันว่า พวกเราเป็นฝ่ายธรรมเทพบุตร พวกเราเป็นฝ่ายอธรรมเทพบุตร จึงต่างพากันแยกทางหลีกเป็น ๒ ฝ่าย

ฝ่ายธรรมเทพบุตรได้เจอกับอธรรมเทพบุตรซึ่งได้กล่าวถ้อยคำที่หยาบช้ำและดูหมิ่น ต่อพระโพธิสัตว์ ในขณะที่การสนทนาจบลง อธรรมก็ไม่อาจจะดำรงอยู่บนรถได้หกคะเมน ตกลง ณ เบื้องปลฐพี ครั้นปลฐพีเปิดช่องให้ก็ไปบังเกิดในอเวจีมหานรก **แม้ว่าธรรมเทพบุตร จะมีอิทธานุภาพมากกว่าก็ตาม แต่ด้วยขันติบารมีที่สั่งสม อบรมมาข้ามภพข้ามชาติ ทำให้ ท่านสามารถอดทนต่อถ้อยคำที่หยาบช้ำ และดูหมิ่นของอธรรมเทพบุตรได้ไม่ยอมก่อการวิวาท ด้วยเหตุที่เป็นการอดทนต่อถ้อยคำของผู้ที่ต่ำกว่า ซึ่งเป็นความอดทนที่สูงสุดดังที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น**

๖.๓. ขันติปรมัตถบารมี

ขันติวาทีดาบส

พระโพธิสัตว์เกิดเป็นพราหมณ์นามว่า **กุนทะ** บวชเป็นดาบสบำเพ็ญพรตอยู่ในป่า นาน ๆ จะเข้าเมืองสักที คราวหนึ่งท่านเข้ามาในเมืองมาพักอยู่ที่พระราชอุทยานของ พระเจ้ากลาปุเจ้าแห่งนครพาราณสี

พระเจ้ากลาปุเสด็จไปหาความ สำราญในพระราชอุทยานแวดล้อมไปด้วย สาวสนมกำนัลใน สวยงาม ทรงเสวย น้ำจันท์จนมามาย ทรงเอาพระเคียรหนูน ตักนางกำนัลคนหนึ่งกลับไป

บรรดาสาวงามทั้งหลายก็พากันเดินชมพระราชอุทยานมาพบดาบสนั่งอยู่ใต้ต้นสาละ ที่ บานสะพรั่ง ก็พากันมาไหว้ พึงธรรมจากท่าน พระราชาตีบรรทม ไม่เห็นบรรดาสาวสนม

ก้านลั่น ก็ทรงพิโรธ ยิ่งทอดพระเนตรเห็นพวกนางนั่งฟังธรรมอยู่กับดาบส ยิ่งไม่พอพระทัย ทรงคว่ำพระแสงดาบ เสด็จเข้าไปถามว่า “ดาบสท่านมีปกติสอนเรื่องอะไร”

“อาตมาสอนเรื่องขันติ มหาบพิตร” ดาบสตอบ

“ขันติเป็นอย่างไร”

“ขันติ คือ ความอดทนต่อผู้ที่ด่าว่า ผู้ข่มขู่ ผู้ประหารเรา”

“ท่านว่า ท่านสอนขันติ คราวนี้จะได้เห็นกันล่ะว่าท่านมีขันติแค่ไหน” พระราชารับสั่งให้ เพชฌฆาตมัดดาบส แล้วถีบให้ล้มลง เอาเท้าทั้งสองเตะสี่ข้างของดาบส พระราชาตรัสถามว่า “ท่านยังยืนยันว่าสอนขันติอยู่หรือไม่”

“อาตมายังยืนยันว่า อาตมากล่าวสอนขันติ”

“ถ้าเช่นนั้น ตัดข้อมือข้อเท้าดาบส” พระราชารับสั่งให้เพชฌฆาตตัดมือและเท้าดาบส แล้วตรัสถามเช่นเดิม แต่ดาบสก็ยังตอบเช่นเดิม พระราชาจึงสั่งให้ตัดหูและจมูกดาบส เมื่อดาบสยังยืนยันเช่นเดิม จึงทรงพิโรธหนักขึ้นถึงขั้นเอาพระปราชณี (สั้นเท้า) กระทียบยอดอกดาบสแล้วหลีกไป

เสนาบดีเข้าไปประคองดาบสพลางขอร้องให้ท่านอย่าโกรธเพชฌฆาตผู้ทำตามคำสั่ง พระราชาเลย ให้โกรธพระราชาเถอะ ดาบสกล่าวตอบเป็นคำโคลงว่า **“พระราชาได้สั่งให้เฉือนมือและเท้าเรา และสั่งให้ตัดหูและจมูกเรา ขอพระราชานั้นจงทรงมีพระชนมย์ยืนนานเถิด คนเช่นเราไม่โกรธเลย”** กล่าวโคลงจบดาบสก็สิ้นใจ

๗.๑. สัจจบารมี

วิภวภูโกปตกจรिया

อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็น **ลูกนกค่อม** ขนยังไม่งอก ยังอ่อนเป็นดังขี้เนื้อ อยู่ในรังในมดกรชนบท ในกาลนั้นมารดาเราจะอวยปากคาบเหยื่อมาเลี้ยงเรา เราเป็นอยู่ด้วยผัสสะของมารดา กำลังกายของเรายังไม่มี ในฤดูร้อนทุกๆ ปี มีไฟป่าไหม้ลูกกลามา ไฟไหม้ป่าเป็นทางดำลูกกลามาใกล้เรา ไฟไหม้ป่าลูกกลามใหญ่หลวงเสียงสนั่นอื้ออึง ไฟไหม้ลูกกลามาโดยลำดับเข้ามาใกล้จวนจะถึงเรา มารดาบิดาของเราสะดุ้งใจหวาดหวั่นเพราะกลัวไฟที่ไหม้มาโดยเร็วจึงทิ้งเราไว้ในรังหนีเอาตัวรอดไปได้ เราเหยียดเท้ากางปีกออกรู้

ว่า กำลังกายของเราไม่มี เรานั้นไปไม่ได้ อยู่ในรั้งนั่นเอง จึงคิดอย่างนี้ในกาลนั้นว่า เมื่อก่อน เราสะดุ้งหวาดหวั่น พึ่งเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในระหว่างปีกของมารดาบิดา บัดนี้มารดาบิดาทิ้งเรา หนีไปเสียแล้ว วันนี้เราจะทำอะไรคือคุณ ความลัทธิ พระสัพพัญญูพุทธเจ้าผู้ ประกอบด้วยความลัทธิเอ็นดูกรุณา มีอยู่ในโลก ด้วยความลัทธินั้น เราจักกระทำสังขการิยา อันสูงสุด เราคำนึงถึงกำลังพระธรรม ระลึกถึงพระพุทธรูปเจ้าผู้พิชิตมารอันมีในก่อน ได้ กระทำสังขการิยา แสดงกำลังความลัทธิว่า **ปีกของเรามีอยู่ แต่ยังไม่บินไม่ได้ เท้าของเรามี อยู่แต่ยังไม่เดินไม่ได้ มารดาบิดาก็พากันบินออกไปแล้วนะไฟ จงกลับไป (จงดับเสีย)** พร้อมกับ เมื่อเรากระทำสังขการิยา ไฟที่ลุกรุ่งโรจน์ใหญ่หลวงวันไว้ ๑๖ กริส ไฟดับ ณ ที่นั้นเหมือน จุ่มลงในน้ำ ผู้เสมอด้วยความลัทธิของเราไม่มี นี่เป็น **สังขการิยา** ของเรา ฉะนั้นแล

๗.๒. สังขการิยา

กัณฑ์ปายนจริยา

อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นฤๅษีชื่อว่า **กัณฑ์ปายนะ** เราไม่ยินดีประพฤติ พรหมจรรย์ยิ่งกว่า ๕๐ ปีใคร ๆ จะรู้ใจที่ไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ของเรานั้นหาไม่ได้ แม้ เราก็ก่อนบอกแก่ใคร ๆ ว่า ความไม่ยินดีมีในใจของเราสหายเพื่อนพรหมจรรย์ของเราชื่อ มัณฑัพพะ เป็นฤๅษีมีอำนาจมาก ประกอบด้วยบุรพกรรม คือ กรรมเก่าให้ผลถูกเสียบด้วย หลาวทั้งเป็น เราทำการพยาบาลมัณฑัพพะดาบสนั้นให้หายโรค แล้วได้อำลามาสู่บรรณศาลา อันเป็นอาศรมของเราเอง พรหมมณเฑาะผู้เป็นสหายของเราได้พาริยาและบุตรต่างถือสักการะ สำหรับต้อนรับแขกรวมสามคนมาหาเรา เรานั่งเจรจาปราศรัยกับสหาย และภริยาของเขาอยู่ใน อาศรมของตน เด็กโยนลูกข่างเล่นอยู่ทางเท่าให้โกรธแล้ว ที่นั้นเด็กนั้นเอามือควานหาลูกข่าง ไปตามปล่องจอมปลวกไปถูกเอาศิระระงูเข้า พอมือไปถูกศิระระงูของมัน งูก็โกรธอาศัยกำลัง พิษเคืองจนเหลือจะอดกลั้นได้กัดเด็กในทันที พร้อมกับถูกงูกัด เด็กล้มลงที่พื้นดินด้วย กำลังพิษกล้า เหตุนั้นเราเป็นผู้ได้รับทุกข์หรือว่า เรามีความรักจึงเป็นทุกข์ เราได้ปลอบ มารดาบิดาของทารกนั้น ผู้มีทุกข์เศร้าโศกให้สร้างแล้วได้ทำสังขการิยาอันประเสริฐสุดก่อนว่า **เราผู้ต้องการบุญได้ประพฤติพรหมจรรย์มีจิตเลื่อมใสอยู่ ๗ วันเท่านั้น ต่อแต่นั้นมาการ**

**ประพตติของเราไม่เลื่อมใส ๕๐ ปีเศษ เราไม่ปรารถนาจะประพตติเสียเลย ด้วยความสัตย์
นี้ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่เด็กนี้เถิด พืชจงระวัง** ยัญญทัตตกุมารจงเป็นอยู่พร้อมกับเมื่อเราทำ
สักกิริยา มาณพหฺวันเฑด้วยกำลังพืชไม่รู้สึกตัวได้พินกายหายโรคลุกขึ้นได้ ผู้เสมอด้วยความ
สัตย์ของเราไม่มี นี่เป็น**สังขารม**ของเรา ฉะนี้แล

๗.๓. สังขปรมัตถบารมี

สุดโสมจริยา

อีกเรื่องหนึ่งในกาลเมื่อเราเป็นพระเจ้าแผ่นดินพระนามว่า **สุดโสม** ถูกพระเจ้าไปริสาท
จับไปได้ ระลึกถึงคำพิตเพี้ยนไว้แก่พราหมณ์ พระยาไปริสาทเอาเชือกร้อยฝ่ามือกษัตริย์
ร้อยเอ็ดเมืองไว้แล้ว ทำกษัตริย์เหล่านั้นให้ได้รับความลำบาก นำเราไปด้วยเพื่อต้องการทำ
พลีกรรม พระยาไปริสาทได้ถามเราว่า ท่านปรารถนาจะให้ปล่อยหรือ เราจักทำตามชอบใจ
ของท่าน ถ้าท่านจะกลับมาสู่สำนักเรา เรารับคำพระยาไปริสาทนั้นว่า จะกล่าวไยถึงการมา
ของเรา แล้วเข้าไปยังพระนครอันรื่นรมย์มอบราชสมบัติแล้วในกาลนั้น เพราะเราระลึกถึง
ธรรมของสัตบุรุษเป็นของเกออันพระพุทเจ้าเป็นต้นเสพแล้ว ให้ทรัพย์แก่พราหมณ์แล้ว จึง
เข้าไปหาพระยาไปริสาท ในการมาในสำนักพระยาไปริสาทนั้น เราไม่มีความสงสัยว่า จักฆ่า
หรือไม่ เราตามรักษาสัจวาจาอมสละชีวิตเข้าไปหาพระยาไปริสาทผู้เสมอด้วยความสัตย์ของ
เราไม่มี นี่เป็น**สังขารม**ของเรา ฉะนี้แล

๘.๑. อธิษฐานบารมี

พระยาสุนขราช

อดีตกาล พระโพธิสัตว์ได้ส่วยพระชาติเป็น**พญาสุนข** ในสมัยนั้น พระเจ้าพรหมทัต
ครองกรุงพาราณสี พระองค์โปรดการเสด็จประพาสอุทยานมาก

วันหนึ่งพระองค์เสด็จประพาสอุทยานจนเวลาเย็นมากแล้วจึงเสด็จกลับ ราชบุรุษไม่
สามารถลากราชรถได้ในวันนั้น จึงจอดทิ้งไว้นอกโรงรถ บังเอิญคืนวันนั้นฝนตกหนัก หน่งหุ้ม

ราชรถเมื่อถูกฝนก็อ่อนตัวลงและส่งกลิ่นเหม็นตุๆ เหล่าสุนัขในวังได้กลิ่นก็พากันมาเหะกินกันอย่างเอร็ดอร่อย

รุ่งเช้า ราชบุรุษมาเห็นหนังสือที่บรรจุอยู่ในสภาพขาดวิน ก็คิดว่า ต้องเป็นสุนัขนอกวัง แอบเล็ดลอดเข้ามาทางท่อน้ำอย่างแน่นอน จึงนำความไปกราบทูล พระราชาทรงกริ้วมาก มีพระราชบัญชาให้ล่าสุนัขทุกตัวที่พบ เว้นไว้แต่สุนัขที่เลี้ยงไว้ในวังเท่านั้น

พวกสุนัขนอกวังถูกฆ่าตายมากมายจึงพากันไปหาพญาสุนัขที่ป่าชานนอกเมืองแล้วเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้ฟัง หลังจากพญาสุนัขฟังแล้วคิดว่า ต้นเหตุของความเดือดร้อนต้องมาจากสุนัขในวังอย่างแน่นอน เพราะสุนัขภายนอกไม่อาจเล็ดลอดเข้าไปในวังซึ่งมีทหารคุ้มกันอย่างแน่นหนาได้ คิดดังนั้นแล้ว **พญาสุนัขจึงระลึกถึงบุญบารมีที่ตนได้สร้างสมมาพร้อมกับอิริยฐานจิตแล้ว จึงออกเดินทางไปยังพระราชวังตลอดการเดินทางอันเร่งรีบนั้น มิได้รับอันตรายใดๆ** เลย เมื่อเล็ดลอดเข้าไปในพระราชวังได้แล้ว ก็ตรงไปยังห้องพระโรงเข้าไปหมอบอยู่ใต้พระราชอาสน์ของพระเจ้าพรหมทัต

นี่ก็ด้วยความตั้งใจมั่นของพระโพธิสัตว์ที่จะช่วยเหลือเหล่าบิรวารให้พ้นจากราชภัย

ฝ่ายราชบุรุษ เมื่อเห็นดังนั้นต่างกรูกันเข้ามาจะจับ แต่ด้วยแรงอิริยฐานของพญาสุนัข ทำให้พระเจ้าพรหมทัตทรงเมตตา ตรัสสั่งห้าม ทรงให้พญาสุนัขทำการพิสูจน์ พญาสุนัขจึงขอให้ราชบุรุษนำหม้อมาชงกับน้ำมันเปรี๊ยะแล้วคั้นเอาแต่น้ำ นำมากรอกปากสุนัขทุกตัวในวัง สุนัขเหล่านั้นก็สำรอกเอาชิ้นส่วนของหนังสือที่บรรจุออกมาด้วยกันทั้งสิ้น

พระเจ้าพรหมทัตทอดพระเนตรดังนั้น ก็เข้าพระทัยเรื่องราวทั้งหมด ทรงประกาศยกเลิกการเกณฑ์ฆ่าทำลายล้างชีวิตสัตว์ทั้งปวง และยังได้ประพฤติกุศลตามโอวาทของพญาสุนัข ครั้นละโลกไปแล้ว ต่างได้ไปบังเกิดในสรวงสวรรค์ด้วยกันทั้งสิ้น

๘.๒. อิริยฐานอุปบารมี

มาตังคบัณฑิต

ในอดีตเมื่อครั้ง พระเจ้าพรหมทัต เสวยราชสมบัติในเมืองพาราณสี พระมหาสัตว์ได้บังเกิดในกำเนิดตระกูลคนจัณฑาลมีนามว่า **มาตังคมานพ** เพราะเหตุที่มีปัญญาภายหลังจึงมีชื่อว่า **มาตังคบัณฑิต**

ความตั้งใจมั่นเพื่อได้นางทิฐุมังคลิกา

ในเมืองนั้นมีธิดาเศรษฐีชื่อว่า ทิฐุมังคลิกา วันหนึ่งนางได้เห็นพระโพธิสัตว์ทางช่องม่าน ข้างประตูอุทยาน เมื่อรู้ว่า เป็นคนจันทาลจึงล้างตาด้วยน้ำหอม แล้วกลับไปจากที่นั้น พวกบริวารของนางไม่ได้กินเหล้ากันก็พากันโกรธได้ประทุษร้ายมาตั้งคับถนติตจนสลบ แล้วก็พากันหลบหนีไป

เมื่อมาตั้งคับถนติตฟื้นขึ้นแล้วจึงคิดว่า ผู้คนของนางทิฐุมังคลิกาโบยตีเราผู้หาความผิดมิได้ ถ้าเราไม่ได้นางมาเราจะไม่ลุกขึ้นครั้นตั้งใจตั้งนี้แล้ว จึงได้นอนลงที่ประตูบ้านบิดาของนาง ได้นอนอยู่ ๖ วัน ก็ยังไม่ได้ลุกไปไหน

ธรรมดาว่า การอธิษฐานของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมสำเร็จ เพราะฉะนั้นในวันที่ ๗ คนทั้งหลายจึงได้พานางทิฐุมังคลิกามามอบให้ นี่ก็ด้วยความตั้งใจมั่นของพระโพธิสัตว์ที่จะได้นางทิฐุมังคลิกา

ความตั้งใจมั่นที่ช่วยนางทิฐุมังคลิกาให้เป็นผู้มากด้วยโภคะ

ในคราวนั้น พระมหาสัตว์เจ้ามิได้ล่วงเกินนาง ให้ผิดประเพณีแห่งเผ่าพันธุ์วรรณะให้นางพักอยู่ที่เรือนของตน ๒-๓ วัน แล้วคิดว่า เราจะทำให้นางถึงความเป็นผู้เลิศด้วยลาภยศนั้น เราจักต้องบรรพชาจึงจะทำได้นอกจากนี้แล้วไม่มีทางทำได้

เมื่อคิดดังนี้แล้ว จึงบอกนางว่า จะไปในป่าขอให้รออยู่ที่นี้จนกว่าจะกลับมา และได้ส่งคนในบ้นให้เอาใจใส่ต่อนาง แล้วก็ออกไปบรรพชาเป็นฤๅษีอยู่ในป่า ตั้งใจเจริญสมณธรรมพอถึงวันที่ ๗ ก็ได้สำเร็จจกัญญา ๕ สมบัติ

ภายหลังได้ทำนางให้เจริญด้วยลาภและสักการะใหญ่ นี่ก็ด้วยความตั้งใจมั่นของพระโพธิสัตว์

ความตั้งใจมั่นเพื่อฝึกมณฑพยกุมารให้รู้ผลของทาน

มณฑพยกุมารซึ่งเป็นบุตรชายของมาตังคดาบสนั้นก็เจริญขึ้นด้วยบริวารเป็นอันมาก ได้ไปศึกษาวิชาไตรเพทจนอายุได้ ๑๖ ปี ก็เริ่มตั้งพิธีเลี้ยงพวกพราหมณ์เป็นนิจไป

ในขณะนั้นเอง มาตังคดาบสนั่งอยู่ที่อาศรมบทในป่าทิมพานต์ ได้เล็งเหตุการณ์ก็ทราบว่ ความประพฤติแห่งบุตรโหม่เอียงไปในลัทธิอันไม่สมควร จึงคิดว่าวันนี้เราจักไปฝึก

มานพนั้น ให้รู้ว่าให้ทานในที่ใดจึงจะมีผลมาก และได้ฝึกมณฑลพยุกุมารให้รู้ผลของท่านได้สำเร็จ นี่ด้วยความตั้งใจมั่นของพระโพธิสัตว์

ความตั้งใจมั่นเพื่อทรมานดาบสผู้มีมานะ

ในคราวนั้น มีพราหมณ์ผู้หนึ่งบวชเป็นดาบส อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเวทวดี แต่เป็นผู้มีมานะจนเกินการ พระมหาสัตว์เจ้าได้ทราบจึงคิดทำลายมานะของดาบสนี้เสีย และได้ทรมานทำลายมานะของดาบสนั้นได้สำเร็จด้วยอำนาจความตั้งใจมั่น

มาตั้งศฤงษีถูกลอบทำร้าย

เมื่อพระมหาสัตว์เจ้าทรมานดาบสให้สิ้นพยศแล้ว จึงนึกถึงพวกพราหมณ์ทั้งหมดนั้นหกพันคน ได้ทราบว่า เขาพากันไปอยู่กับพระเจ้าเมชฌราช จึงเหาะไปลงที่มูมเมืองเมชฌนครแล้ว ถือบาตรเที่ยวภิกขาจารไป พวกพราหมณ์เหล่านั้นได้พากันไปกราบทูลพระเจ้าเมชฌราช ได้ถูกพระเจ้าเมชฌราชตรัสสั่งให้พวกราชบุรุษพากันแอบเอาดาบฟันคอของพระมหาสัตว์เจ้าให้ขาดสะบั้น แล้วพระมหาสัตว์เจ้าก็ได้ไปเกิดในพรหมโลก

พระโพธิสัตว์เมื่อตั้งความปรารถนาไว้แล้ว ก็ตั้งใจที่จะกระทำการงานนั้นให้สำเร็จ ล่วงลงไป ไม่มี การเปลี่ยนแปลงเป้าหมายเด็ดขาด แม้ว่าต้องแลกมาด้วยชีวิตก็ตามที และเพราะเหตุแห่งการกระทำอย่างนี้ มีอุปนิสัยอย่างนี้ติดตัวมาข้ามภพข้ามชาติ ทำให้การอธิษฐานของท่านเป็นผลสำเร็จเสมอไม่มีเป็นอื่นไปได้ เพราะความจริงแล้ว อธิษฐานบารมีของพระโพธิสัตว์มีมาตั้งแต่ชาติแรกที่ตั้งความปรารถนาที่จะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๘.๓. อธิษฐานปรมัตถบารมี

มุกฝักขจรिया

อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นพระราชโอรสของพระเจ้ากาสิ ชนทั้งหลายเรียกเราโดยชื่อว่า **มุกฝักขุมาร** บ้าง **เตมียกุมาร** บ้างในกาลนั้น พระสนมนางในหมื่นหกพันไม่มีพระราชโอรสโดยวันคืนล่วง ไป ๆ เราบังเกิดผู้เดียว พระบิดารับสั่งให้ตั้งเศวตฉัตรให้เลี้ยงดูเราผู้เป็นบุตรสุดที่รักอันได้ด้วยยากเป็นอภิชาติบุตร ทรงไว้ซึ่งความรุ่งเรืองบนที่นอนในกาล

นั้น เรานอนอยู่บนที่นอนอันอ่อนนุ่ม ตื่นขึ้นแล้วได้เห็นเศวตฉัตรอันเป็นเหตุให้เราไปสู่
นรก ความสะดุ้งหวาดกลัวเกิดขึ้นแล้วแก่เรา พร้อมกับ
กับได้เห็นฉัตร เราถึงความวินิจจัยว่า เมื่อไร
หนอ เราจึงจะเปลื้องราชสมบัตินี้ได้ เทพธิดาผู้เป็น
สายโลหิตของเรามาก่อน ผู้ใคร่ประโยชน์ต่อเรา นาง
เห็นเราผู้ประกอบด้วยทุกข์ จึงแนะนำให้เราประกอบ
ในเหตุ ๓ ประการว่า ท่านจงอย่าแสดงความเป็น

บัณฑิต จงแสดงความเป็นคนโง่แก่ชนทั้งปวง ชนทั้งหมดนั้นก็ดูหมิ่นท่านประโยชน์จักมี
แก่ท่านด้วยอาการอย่างนี้ เมื่อเทพธิดากล่าวอย่างนี้แล้ว เราได้กล่าวดั่งนี้ว่า ดูก่อนนาง
เทพธิดา ข้าพเจ้าจะทำตามคำที่ท่านกล่าวกะเราฉันนั้น ท่านเป็นผู้ปรารถนาประโยชน์ เป็นผู้
ใคร่ความเกื้อกูลแก่ข้าพเจ้าแม่เทพธิดา ครั้นเราได้ฟังคำของเทพธิดานั้นแล้ว เหมือนดั่งได้
พบฝันในสาคกร ว่าเริงดีใจได้อธิษฐานองค์ ๓ ประการ คือ เราเป็นคนโง่เป็นคนหนวก เป็น
คนง่อยเปลี้ยเว้นจากคติเราอธิษฐานองค์ ๓ ประการนี้อยู่ ๑๖ ปี ครั้งนั้นเสนาบดีเป็นต้น
ตรวจดูมือเท้า ลิ่น และช่องหูของเราแล้ว เห็นความไม่บกพร่องของเราดีเตียนว่า เป็นคน
กาลกรรณีนี ที่นั้นชาวชนบทเสนาบดี และบุโรหิตทั้งปวงร่วมใจกันทั้งหมดพลอยดีใจการที่
รับสั่งให้นำไปทิ้ง เรานั้นได้ฟังความประสงค์ของเสนาบดี เป็นต้นนั้นแล้วเราริงดีใจว่า เรา
ประพติตบะมาเพื่อประโยชน์ใด ประโยชน์นั้นจะสำเร็จแก่เรา ราชบุรุษทั้งหลายอาบน้ำให้
เรา ไล้ทำด้วยของหอมสวรมงกุฎราชาภิเสกแล้วมีฉัตรที่บุคคลถือไว้ให้ทำประทักษิณ
พระนครดำรงเศวตฉัตรอยู่ ๗ วัน พอดวงอาทิตย์ขึ้นนายสารถีอุ้มเราขึ้นรถ เข้าไปยังป่า
นายสารถีหยุดรถไว้ ณ โอกาสหนึ่งปล่อยรถเทียมม้าพอฟันมือ ก็ขุดหลุมเพื่อจะฝังเราเสียใน
แผ่นดิน พระมหากษัตริย์ทรงคุกคามการอธิษฐานที่เราอธิษฐานไว้ด้วยเหตุต่าง ๆ **แต่เราก็ไม่
ทำลายการอธิษฐานนั้น เพราะเหตุแห่งโพธิญาณนั่นเอง เราจะเกลียดพระมารดาพระบิดาก็
หามีได้ เราจะเกลียดตนเองก็หามีได้ แต่พระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา
เพราะฉะนั้นแหละ เราจึงอธิษฐานองค์ ๓ ประการนั้น เราอธิษฐานองค์ ๓ ประการนี้อยู่ ๑๖
ปี ผู้เสมอด้วยอธิษฐานของเราไม่มี นี่เป็นอธิษฐานบารมีของเรา ฉะนั้นแล**

๙.๑. เมตตาทรมณี

คันธราชาดก

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์เกิดเป็น **พระเจ้าพาราณสี** อามาทย์ผู้หนึ่งของพระเจ้าพาราณสี ก่อเหตุอันไม่บังควรขึ้นในราชสำนัก พระราชาจึงทรงให้ขับไล่เสวกนั้นออกจากแคว้น แคว้น เสวกนั้นจึงไปพึ่งพระเจ้าโกศลพระนามว่า ทูพภิเสน

พระเจ้าทูพภิเสนให้จับพระเจ้าพาราณสีผู้ประทับนั่งในท่ามกลางอามาทย์ ณ ท้องพระโรง แล้วใส่สาแหวกเขวนห้อยพระเศียร ณ เบื้องบนธรณีประตู

พระเจ้าพาราณสีทรงเจริญเมตตาไปยังพระราชาโจรกระทำกสิณบริกรรมยังฆานให้บังเกิดแล้ว เครื่องพันธนาการเหล่านั้นก็ขาดออกจากนั้น พระองค์ทรงประทับนั่งขัดสมาธิในอากาศ บัดนั้นความเร่าร้อนก็เกิดขึ้นในร่างกายของราชาโจร เมื่อพระราชาโจรตรัสถามจึงรู้เหตุที่พระองค์ทรงทำพระราชาผู้ตั้งอยู่ในธรรมผู้หาความผิดมิได้ให้ห้อยพระเศียรลง พระราชาโจรปล่อยพระโพธิสัตว์แล้วให้พระองค์ทรงยกโทษให้

พระโพธิสัตว์แม้อุทฺถุประทุรร้ายจากพระเจ้าทูพภิเสนก็ตาม แต่ก็มิได้มีพระทัยขุ่นเคือง หรือคิดประทุรร้ายตอบเลย กลับมีจิตคิดเมตตาในพระเจ้าทูพภิเสนอยู่นั่นเอง ด้วยอานภาพของความเมตตา ความเร่าร้อนได้บังเกิดแก่พระราชาผู้นั้น ในที่สุดต้องคืนราชสมบัติให้พระโพธิสัตว์ และยินดีที่จะปกป้องพระโพธิสัตว์จากข้าศึกอีกด้วย นี่ก็เป็นผลของการมีเมตตาจิตต่อผู้อื่น

๙.๒. เมตตาทรมณี

สุวรรณสามจรียา

ในกาลเมื่อเราเป็น**ดาบส** อันท้าวลักกะเชื้อเชิญมาอยู่ในป่า เรากับราชสีห์และเสือโคร่งในป่าใหญ่ต่างน้อมเมตตาเข้าหากัน เราเข้าไปใกล้ราชสีห์ และเสือโคร่งในป่าใหญ่ได้ด้วยเมตตา

เราแวดล้อมด้วยราชสีห์ เสือโคร่ง เสือเหลือง หมี กระบือ
 กวางดาว และหมอยู่นป้าใหญ่ ลัทธิอะไร ๆ มิได้สะดุ้ง
 กลัวเรา แม่เราก็มิได้กลัวลัทธิอะไร ๆ เพราะเราอันกำลัง
เมตตา คำจูน จึงยืนต้อยในป่าในกาลนั้นจะนี้แล

๙.๓. เมตตาปรมัตถบารมี

เอกราชจรียา

อีกเรื่องหนึ่งในกาลเมื่อเราเป็นพระราชาปรากฏพระนามว่า **เอกราช** ในกาลนั้น เรา
 อธิษฐานศีลอันบริสุทธิ์ยิ่ง ปกครองแผ่นดินใหญ่สมาทานกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ประพฤติ
 โดยไม่มีเศษ สงเคราะห์มหาชนด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการ เมื่อเราเป็นผู้ไม่ประมาทใน
 ประโยชน์โลกนี้ และโลกหน้าด้วยอาการอย่างนี้ พระเจ้าโกศลพระนามว่า ทัพพะเสนะ ยก
 กองทัพมาซึ่งเอาพระนครเราได้ทรงทำข้าราชการ ชาวนิคมพร้อมด้วยทหาร ชาวชนบทให้อยู่
 ในเงื้อมพระหัตถ์ทั้งหมดแล้วตรัสสั่งให้ฝูงเราเสียดินหลุม **เราเห็นพระเจ้าทัพพะเสนะกับหมู่
 อำมาตย์ซึ่งเอกราชสมบัติอันมั่งคั่งภายในพระนครของเราเหมือนบุตรสุดที่รักจะนั้น ผู้เสมอ
 ด้วยเมตตาของเราไม่มี** นี้เป็น**เมตตาบารมี** ของเราจะนี้แล

๑๐.๑. อุเบกขาบารมี

มหัสชาดก

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต ครองราชสมบัติในกรุงพาราณสี พระโพธิสัตว์
 บังเกิดในกำเนิด **กระบือ** อยู่ในहिมาวันตประเทศ พอเจริญวัยก็สมบูรณ์ด้วยกำลังแรง มีร่างกาย
 ใหญ่ ท่องเที่ยวไปตามเชิงเขา เงื้อมเขา ซอกเขาและป่าทึบ เห็นโคนไม้อันผาสุกสำราญแห่งหนึ่ง
 เทียวหากินอิ่มแล้ว ในตอนกลางวันได้ม้ายืนพักอยู่ที่โคนไม้นั้น

ครั้งนั้นมีลิงโลนตัวหนึ่งลงจากต้นไม้ แล้วขึ้นบนหลังของกระเบื้องนั้น ถ้ายูจจะ บัสสาวะรด จับเขาทั้งสองโหนจับหางแกว่งไปแกว่งมาเล่น พระโพธิสัตว์มิได้ใส่ใจจนอาจารย์นั้น ของลิงโลนตัวนั้น เพราะประกอบด้วยขันติ เมตตาและความเอ็นดู ลิงกระทำอย่างนั้นนั่นแล บ่อย ๆ

เทวดาผู้สิงอยู่ที่ต้นไม้ นั้นยืนอยู่ที่ลำต้นของต้นไม้ นั้นแม้กล่าวกะกระเบื้องโพธิสัตว์นั้นให้ ขวิดลิงตัวนั้นให้ถึงแก่ชีวิตเสียเลย

พระโพธิสัตว์ได้ฟังดังนั้นจึงกล่าวว่า **ท่านรูกขเทวดา ถ้าเราเป็นผู้ยิ่งกว่าลิงตัวนี้ โดย ชาติ โคตร และวัสสายุคกาล เป็นต้น จักไม่อดกลั้นโทษของลิงตัวนี้ไซ้ มโนระความ ปรารถนาของเราจักถึงความสำเร็จได้อย่างไร**

ล่วงไปได้ ๒-๓ วัน พระโพธิสัตว์ได้ไปอยู่ในที่อื่น กระเบื้องดุดตัวหนึ่งได้มายืนอยู่ที่โคน ไม้ต้นนั้น ลิงซึ่งขึ้นหลังกระเบื้องดุดตัวนั้นด้วยสำคัญว่า กระเบื้องตัวนี้ ก็คือ กระเบื้องตัวนั้นแหละ แล้วกระทำอนาจารอย่างนั้นนั่นแหละ ลำดับนั้น กระเบื้องดุดตัวนั้นสลัดลิงนั้นให้ตกลงบนพื้นดิน เอาเขาขวิดลิงตัวนั้นตายในที่สุด

พระโพธิสัตว์เมื่อเป็นผู้มีใจปรารถนาเป็นอย่งยิ่งแล้ว ก็ไม่หวั่นไหวในสิ่งทั้ง ปวงที่มากกระทบไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นที่น่าใคร่หรือไม่ก็ตาม มีใจที่หนักแน่นอยู่เป็นนิตย์ เมื่อ ต้องประสบกับเจ้าลิงจอมชน แม้มันจะเล่นกับท่านอย่างไรก็ตามท่านก็ไม่ถือโทษโกรธมัน เพราะเล็งเห็นว่า ไม่มีประโยชน์อะไรที่จะไปโกรธเคืองมันเลย เมื่อมันทำกรรมได้ไว้จักปรากฏ ด้วยกรรมของตนเอง และที่สุดก็เป็นดังนั้น

๑๐.๒. อุเบกขาอุปบารมี

ทศรชชาติ

ในอดีตกาล พระเจ้าทศรชมหาธา สเวยราชสมบัติโดยธรรมในกรุงพาราณสี พระ อัครมเหสีผู้เป็นใหญ่กว่าสตรี ๑๖,๐๐๐ นางของท้าวเธอ ประสูติพระโอรส ๒ พระองค์ พระธิดา ๑ พระองค์พระโอรสองค์ใหญ่ทรงพระนามว่า **รามบัณฑิต** องค์น้องทรงพระนามว่า ลักขณกุมาร พระธิดาทรงพระนามว่า สีดาทวี

กาลต่อมา พระอัศวมเหสีสิ้นพระชนม์ พระราชาทรงถึงความเศร้าโศกมาก ภายหลังได้ทรงกระทำการตั้งสตรีอื่นไว้ในตำแหน่งอัศวมเหสี แม้พระนางก็ทรงพระครรภ์ ประสูติพระราชโอรสพระนามว่า ภารตกุมาร

พระนางกราบทูลขอพระราชทานราชสมบัติ แก่ภารตกุมารอยู่บ่อย ๆ แต่พระราชาไม่พระราชทานพระพรแก่พระนาง จึงทรงพระดำริว่า ขึ้นชื่อว่ามาตุคามเป็นคนอกตัญญู มักทำลายมิตร นางนี้พึงปลอมหนังสือหรือจ้างคนโก่ง ๆ ฆ่าลูกทั้ง ๒ ของเราเสียได้ พระองค์จึงตรัสสั่งให้พระราชโอรส พาคนไปสุ่ราวป่าแล้วพากันมาที่ต่อเมื่อพ่อตายแล้ว ยึดเอาราชสมบัติของตระกูล

กษัตริย์ทั้ง ๓ พระองค์นั้น เสด็จเข้าสู่หิมวันตประเทศ สร้างอาคาร ณ ประเทศอันมีน้ำและผลไม้สมบูรณ์ ทรงเลี้ยงพระชนม์ชีพด้วยผลไม้ไม่น้อยใหญ่

ต่อมาพระเจ้าทศรถมหาราชเสด็จสวรรคตลง พระภารตกุมารได้เสด็จไปสู่หิมวันตประเทศพร้อมเหล่าเสนา เพื่อกราบทูลเชิญพระรามบัณฑิตผู้เป็นพระภาคให้เสด็จขึ้นครองราชย์ และได้ทูลความที่พระบิดาสวรรคตแล้ว

พระรามบัณฑิต แม้ทรงทราบข่าวที่พระบิดาสวรรคตแล้ว ก็มิได้ทรงเศร้าโศกเลย มิได้ทรงพระกรรแสงเลย แม้เพียงอาการผิตปกติแห่งอินทรีก็มิได้มีแก่พระองค์เลย นี่เป็นอำนาจแห่งอุเบกขาบารมีที่ได้สั่งสมมาในอดีต แต่พระลักษณะและพระนางสีดาทั้ง ๒ พระองค์นั้น พอได้สดับข่าวว่า พระราชบิดาสวรรคต ๓ ครั้งก็พากันวิญญู์สลบไปถึง ๓ ครั้ง

พระโพธิสัตว์ได้ทรงแนะนำพร้าสอนพระภารตกุมาร ลักขณกุมารและพระภคินีสีดาเทวี ให้ทรงยับยั้งความเศร้าโศกไว้ได้ หลังจากนั้นไม่นานพระมหาสัตว์ทรงขึ้นครองราชย์สมบัติ และได้ปกครองโดยธรรมตลอดหมื่นหกพันปี

พระโพธิสัตว์เมื่อต้องประสบกับความพลัดพรากอย่างใหญ่หลวง นอกจากตนเองจะสามารถวางใจให้เป็นอุเบกขา ไม่เศร้าโศกไม่มีทุกข์ใด ๆ แล้ว ยังสามารถที่จะแนะนำพร้าสอนให้ผู้อื่นได้คลายจากความโศกด้วย

๑๐.๓. อุเบกขาปรมัตถบารมี

มหาโลมหังสจรียา

ในครั้งนั้น พระมหาสัตว์บังเกิดในตระกูลมีโกคะยิ่งใหญ่ อาศัยความเจริญอยู่กับครูในสำนักอาจารย์ทิศาปาโมกข์ สำเร็จศิลปะทุกแขนง มายังเรือนของตระกูล.

เมื่อมารดาบิดาล่วงลับไปแล้ว แม้วางใจให้ครอบครัวทรัพย์สมบัติ เป็นผู้เกิดความสังเวชในภาวะที่พึ่งด้วยมนสิการถึงความไม่เที่ยง ได้อุทิศสัญญาในกาย ไม่ยึดถือกิเลสอันทำให้มีความกังวลในการครองเรือนเพิ่มพูนอภยาคัยในเนกขัมมะที่สะสมมาช้านาน ประสงค์ละกองโกคะใหญ่ออกบวช จึงคิดต่อไปว่า หากเราบวชจักเป็นผู้ไม่ปรากฏด้วยการยกย่องทางคุณธรรม.

พระมหาสัตว์จึงเที่ยวจลาจลและสักการะ ไม่เข้าไปบวชตริภังคถึงตนว่า เราเพียงพอเพื่อไม่เป็นผู้ผิดปกติในลาภ และเสื่อมลาภ เป็นต้น จึงคิดว่า เราม่าเพ็ญปฏิบัติความอดทนคำเย้ยหยันของผู้อื่น เป็นต้น อย่างวิเศษ จักยังอุเบกขาบารมีให้ถึงที่สุดได้ จึงออกจากเรือนด้วยผ้าฝืนที่นุ่งอยู่เป็นผู้ประพฤตขัดเขลาภิเลสอย่างยิ่ง หมุดกำลังก็ทำเป็นมีกำลัง ไม่งอก็ทำเป็นโง่ ถูกคนอื่นเยาะเย้ย เย้ยหยันด้วยรูปร่างอันไร้จิตใจ เทียวไปในหมู่บ้าน นิคมและราชธานีโดยอยู่เพียงคนเดียวเท่านั้น. ในที่ใดได้รับการเย้ยหยันมาก ก็อยู่ที่นั่นนาน.

ในกาลนั้น เรานอนอยู่ในป่าช้า เอาซากศพอันมีแต่กระดูกทำเป็นหมอนหนุน เด็กชาวบ้านพวกหนึ่ง พวกหนึ่งเข้าไปทำความหยาบช้ำร้ายกาจหนำประการ อีกพวกหนึ่งว่าเรึง อีกพวกหนึ่งสลดใจพากันนำเอาของหอม ดอกไม้ อาหาร และเครื่องบรรณาการต่าง ๆ เป็นอันมากมาให้เรา พวกใดนำทุกข์มาให้เรา และพวกใดให้สุขแก่เรา เราเป็นผู้มีจิตเสมอแก่เขาทั้งหมด ไม่มีความเอ็นดู ไม่มีความโกรธ เราเป็นผู้ว่างเฉยในสุขและทุกข์ ในยศแลความเสื่อมยศ เป็นผู้มิใช่ใจเสมอในสิ่งทั้งปวง นี่เป็นอุเบกขาบารมีของเรา ฉะนั้นแล

แม้ในจริยานี้ พระมหาสัตว์ย่อมได้บารมี ๑๐ ครบ โดยเฉพาะทานบารมีก่อน
การบริจาคสมบัติทั้งปวงและการบริจาคอวัยวะของตนโดยไม่คำนึงว่า ใคร ๆ ถือเอา
สิทธิ์นี้แล้วจะทำอย่างไรโดยหนึ่งที่ตนปรารถนาเป็น **ทานบารมี**

การไม่ทำสิ่งไม่ควรทำทั้งปวง มีความเลว เป็นต้น เป็น **ศีลบารมี**

การเพิ่มพูนอสุภัสถัญญาในกายของพระโพธิสัตว์ผู้หันหลังให้ความยินดีในกาม ออก
จากเรือนเป็น **เนกขัมมบารมี**

ความเป็นผู้ฉลาดในการกำหนดธรรมเป็นอุปการะแก่สัมโพธิสมภาร แลในการละ
ธรรมอันเป็นปฏิปักษ์ต่ออุปการะธรรมนั้น ละการคิดถึงสภาวะธรรมจากธรรมอันไม่วิปริต
เป็น **ปัญญาบารมี**

การบรรเทาความวิตก เป็นต้น และการพยายามอดกลั้นความทุกข์เป็น **วิริยบารมี**

ความอดทนด้วยความอดกลั้น เป็น **ขันติบารมี**

จริงวาจา และจริงด้วยการเว้นโดยไม่ผิดสมทานเป็น **สัจบารมี**

การตั้งใจสมทานไม่หวั่นไหวในธรรมอันไม่มีโทษเป็น **อธิษฐานบารมี**

ความเป็นผู้มีเมตตาและความเอ็นดูในสรรพสัตว์โดยไม่เจาะจงเป็น **เมตตาบารมี**

ส่วน **อุเบกขาบารมี** ของพระโพธิสัตว์นั้นพึงทราบตามที่กล่าวแล้วนั้นแล

อนึ่ง ในจริยานี้ ท่านทำอุเบกขาบารมีให้เป็นบารมียอดเยี่ยมอย่างยิ่ง จึงยกอุเบกขา
บารมีนั้นขึ้นสู่เทศนา